

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

ELFTE ARGÅNGEN.

Första häftet.

Innehåll:

	Sid.
1. Hur bör uppfostran ordnas, för att bilda fosterländskt sinnade män? Meddeladt af L.	1.
2. Hvor finde nødvendig Veiledning for Andagtsøvelserne i Hjemmet? Af —d.	11.
3. Ett besök på Hindholm i Danmark. Af Y—a. (Insändt)...	14.
4. Familjen och Skolan, helsokällor för det sjuka samhället. Af Esselde.	26.
5. Sidsel. Af J. Forf. til »En ung Piges Historie»	40.
6. Hvad liknar du, min sang? Af Alvar.	55.
7. Kvinden og Liljen. Af Mads Hansen.	56.
8. Småprat om Poesi. 4. (Fiskerjenten af Björnsterne Björns-son). Af Esselde.	57.
9. Nytt på vår bokhylla. A. Litteraturhistoria och kritik. (Vitterhetsarbeten af svenska författare. Den finsk-svenska litteraturens utveckling. Det svenska bibelöfversättningsarbetet). B. Skönlitteratur. (Odovalsky. Fyra noveller. Dödsfången och slottsknektens son. The Womans kingdom. Lucretia. Run to Earth. Anne Herford. Nelly Brooke). C. Barnlitteratur. (Barnens gudstjenst i hemmet). Af F. B. —en—ny och Reader.	63.
10. Öppen talan.	72.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

1. Huru bör uppfostran ordnas, för att bilda fosterländskt sinnade män?

»Fosterlandets försvar, likasom dess förkofran i alla riktningar, beror af andan i hemmet och sålunda i första hand af *qvinnan*.»

O. E.

»Du ärorika fosterland,
Der fädrens kunnel stå,
Du höga, fjellbekränta strand,
Der trogna böljor slå,
Du glada hem, du fridenis kust —
Gud sträcke uti nöd och lust
Utöfver dig sin hand!
Fast lång min väg, fast brant min stig,
Jag lefver och jag dör för dig,
Mitt gamla fosterland!

Ty ej jag mins en dag så kort,
Då du ej gladde mig,
Och ej en natt jag slumrat bort
Då jag ej drömt om dig.
Jag minnes ej en sorg så svår,
Att jag ej torkat af min tår,
När för min själ du stod.
Ej ett begär jag minnas kan,
Som jag med dig ej öfvervann,
Du gamla moder god!»

B. E. Malmström.

Riksdagen var nyss öppnad. »Hvilka frågor stå främst på dagordningen?» frågade vi en riksdagsman. Han nämnde skol- och försvars-frågorna, utvecklade derpå sina åsikter om nödvändigheten för hvarje litet land och Sverige isynnerhet, att ifrån tidigaste barndomen införlifva den manliga befolkningen med skyldigheten att, när fäderneslandet anfalles, mangrannt uppträda till dess försvar, hvarefter han meddelade oss ett förslag i ämnet, som han nyss inlemnadt till riksdagen. Det var dock ingen vanlig motion, afsedd blott att på grund af några torra, faktiska uppgifter utverka ett anslag af riksdagen. Det framstod snarare såsom ett manande ord till hela folket, ej för att ett ögonblick elda fosterlandskänslan, utan för att uttala

och inskräpa i folkmedvetandet en oförvansklig sanning, hvarpå beror vårt »vara eller icke vara». Vore det ej skada om ett sådant ord skulle förklinga inom kamrarnas murar, eller förflyga med ett tidningsblad? Borde det ej fångas i flykten och ledas in i våra *hem* och *skolor*, till våra *mödrar* och *lärarinnor*, för att, såsom en elektrisk ström, vidare fortskaffas genom ungdomen till hela folket? Så tänkte vi. Från tanke till handling var här blott ett steg, och så begärde vi att få införa motionen i vårt första häfte till ett motstycke och en utveckling af det lifvande och väckande uppslag i ämnet, hvarmed O. E. öppnade tidskriftens förra årgång*). Vår önskan beviljades, på grunder, om hvilka följande utdrag ur förf:s bref kan ge en föreställning:

»Ni vill meddela mitt förslag i Er värderade tidskrift. »*Saken* förtjenar ock i sanning denna välvilja. Här är ett arbete ifråga der qvinnan kan och bör gå i spetsen. Kanske mer än mannen har hon också skäl dertill. Hvad är hennes val? Antingen att i gossen ingjuta mod och fosterlandskärlek, och lefva vördad och trygg, eller också att böja knä för främlingar, som brännt och sköflat vårt land? Bed tidskriftens ärade läsarinnor besinna detta, bed dem taga denna tanke till utgångspunkt då de forska efter sina pligter såsom uppfostrarinnor, och ålägg dem, att derefter ordna uppfostran i hemmet och skolan. Helt visst skola våra damer då bättre än hittills inse, att när de för svenska män sömma standarer dessa böra utgöras af den blågula fanan, icke af hvita, paljetterade sidenlappar, som ej tolka annat än en tanklös välvilja af gifvarinnor, hvilka synas hafva glömt fosterlandets färger och glömt att den svenska fanan skall vara en symbol af fäderneslandet, ej af kvinlig frikostighet eller fingerskicklighet. Sedan urminnes tid var modren Svea draperad endast i blått och guld; hvarföre skola vi från oss aflägsna detta folkets barndomsminne? Hvarföre gifver man våra studenter, skarpskyttar och skolgossar fanor, som icke bära en skymt af dessa färger? Är det härvid ej ett oberäknadt system, hvilket naturligtvis icke är förhållandet, så påminner det dock, hurusom man undanhåller barnet modrens åsyn när man vill det skall »*afvänjas*».

Begagnande dessa tänkvärda ord såsom inledning, meddela vi här den del af motionen, som kan bidra att besvara frå-

*) Se »Qvinnan och fosterlandets försvar,» 10:de årg. 1:sta sid.

gan: *Huru skall uppfostran ordnas för att bilda fosterländskt sinnade män* *)?

»Ett vaksamt iakttagande af dagens förändrade förhållanden,» säger förf:n, »tillegnar sig det goda tiden frambringar, och gör det bästa det kan af dess brister, hvaremot svikna förhoppningar äro förbi-seendets säkra skörd.

»I likhet med alla andra länder måste äfven vårt fädernesland hafva en väpnad styrka, afsedd att hindra utländskt våld eller inblandning uti våra egna, andra stater icke förnärmande, inre angelägenheter. En väpnad styrka ega vi också, och under dess skydd hafva vi hittills lyckats vidmakthålla ett aktadt anseende. Men vårt försvarsverk, ehuru en storartad skapelse, är, hvad anordningarna vidkomma, ett barn af en längesedan förfluten tid, och århundradens förändrade förhållanden hafva gjort att krafter, som fordom inneburo tillräcklig säkerhet, numera icke kunna anses betryggande.»

Förf:n ger derpå en kort, men träffande skildring af Sveriges nuvarande ställning, påminner att vi numera icke äro jemnstarka med våra grannar och icke heller, nu som förr, på andra sidan Östersjön ega någon förmur mot oförmodade anfall; att vi deremot hafva viktiga och för eröfringslystna grannar lockande punkter att bevaka vid det nordliga Vesterhafvet, samt, »hvad mer är, fria samhällsformer, hvilka i sitt kölvatten alltid draga med sig ett utmanande öfvermod». Han erinrar vidare, att under det man numera i de flesta stater, med insigt om de stående arméernas otillräcklighet, sträfvar att skapa ett väpnadt folk, en krigsmakt, i sig upptagande hela nationens samlade vilja och kraft, *vi* fortfarande byggt vår säkerhet nästan uteslutande på traditionens hälleberg, antyder, huru otillförlitlig en sådan säkerhet är, samt huru lätt den kunde betryggas om våra slumrande krafter väcktes. Derpå skildras faran af vårt lands läge, med en tvåhundra mils blottad kust, försedd med mer än femtio goda hamnar, gent emot en ung och eröfringslystet granne, stark i tron på sin historiska marsch emot vesterhafvet.

»Äfven om det kunde sägas,» fortfar förf:n med genomskinlig dubbelmening, »att denna mäktiga granne är den fredligaste af alla makter; att han aldrig visat benägenhet att utvidga sina gränser eller ingripa uti andra staters angelägenheter; att hans blickar icke af något manande finger varit riktade åt vester såväl som åt söder och öster; och att han, så långt historien går tillbaka, för oss varit den oegennyttigaste vän; äfvensom icke heller han, å sin sida, egde hågkomster, som berättigade till misstro eller tvifvel på våra fred-

*) Motionen, omfattande ett förslag till meddelande af en »fosterländsk krigsundervisning» i de allmänna läroverken, är inlemnad till riksdagen af Herr A. Adlersparre.

liga försäkringar m. m.; — äfven om allt detta vore förhållandet, och det således emellan honom och oss nu funnes en säker och oblandad tro på ömsesidig pålitlighet, så är han dock, såsom förut blifvit nämnt, en stormakt, är ännu ung och kraftig, samt oss nära inpå lifvet, och det kan hända, om än för en och annan otroligt att i spetsen för hans styrelse komma män, hvilka till grannländers våda, oförmodadt gripas af ärelystnad och eröfringsbegär. Blott denna möjlighet, som ju icke kan bestridas, bör vara nog för att hindra oss falla i en sådan villfarelse, som att vi skulle kunna låta våra högsta intressen och vår välfärd bero af menskligt godtycke eller nyck, och ej behöfde ordna något försvar, likasom skulle en kärleksrik Försyn, vårt arbete förutan, bevaka våra gränser och blifva vårt skydd».

Med vår nuvarande krigsstyrka, ordna den hur man vill, blir enligt förf:ns öfvertygelse ett försvar näst intill omöjligt. I händelse af ett plötsligt och klokt ledt anfall skulle det stora flertalet af Sveriges manliga befolkning, okunnigt uti allt hvad till försvar hörer, samt ur stånd att fatta egna, eller att upptaga de fallnes vapen, för att ila våra fåtaliga trupper till hjälp och fylla deras glesnande leder, nödgas stå med armarne i kors och åse, hur blott en liten bråkdel af svenska folket försvarade sitt fädernesland och, enligt mensklig beräkning, dukade under för öfvermakten.

»Det är dock icke endast antalet, som är otillräckligt», fortfar förf:n. »Våra reguliera trupper, uteslutande rekryterade ur landets lägre arbetsklass, hafva icke, befälet undantaget, den individuela tankeodling och intelligens, som är så väsendtlig för nutidens krigföring, ej heller ega de, oaktadt många förtjenster, en så fulländad militärisk rutin, att det om dem kan sägas, det deras öfverlägsenhet såsom soldater ersätter bristen uti deras antal. Den redbara karakteren och de oförderfvade goda sederna böra uppskattas högt, men finnes der icke krigsvana och icke heller intelligens, äro dessa dygder slöa vapen, med hvilka man svårigen bortjagar fiendtliga gardesbataljoner. Beväringen åter, dessa soldater blott till namnet, eger af krigaryrkets vetande och anda hvarken mer eller mindre, än hvad man kan förvänta af män, hvilka aldrig riktat tanken åt krigarens pligter, förrän de, efter flerårigt arbete i borgerliga näringar, upptagas till inalles trettio dagars exercis. Om denna deras krigsundervisning, ifall den förtjenar detta namn, icke i de flesta fall kan anses såsom en skrift i sanden, är den dock för kriget till föga gagn, såvida icke dessa råa elementer, innan de emot fienden föras i elden, ytterligare undervisas och öfvas. Men just denna tanke, berättigad som den är, att i depoter krigsbilda beväringen, sedan krigsfacklan redan är tänd, är å vårt beväringssystem det röda märke man å delinquenten fäster, när han utledes för att arkebuseras. Vår tids fältherrar hafva tagit tigern till förebild. Med ett oförutsedt

språng kasta de sig öfver sitt rof, och med odjurets snabbhet och styrka fullfölja de angreppet. Frihetens timmar blifva då snart räknade för den anfallne, som låtit sig öfverraskas och ej under freden skapat en stridbar befolkning, från hvilken till den reguliera arméen, i mån af behof, utströmma vapenföra män, hvilka ersätta de fallna, och sålunda göra möjligt att utan uppehåll fortsätta striden, intill dess det blir den utmattade fienden, som, väckt ur drömmen om sin historiska mission, slutligen ber om barmhertighet. I motsatt fall och innan undervisningen i depoterna ens hunnit ordnas, är den anfallne slagen och nedtrampad, och hans land, eller stycken deraf, oåterkalleligen förklaradt för den segrande statens geografiska fulländning.

»Aro dessa teckningar sanna, hvilket svårligen skall kunna jäfvas, må man icke kalla obefogad den inom landet rådande oron öfver otillräckligheten uti våra nuvarande försvarskrafter. Om än åsigtorna huru bristerna böra afhjelpas äro skiljaktiga och synas mer eller mindre outredda, sammanträffa dock nästan alla deruti, att för fäderneslandets försvar hvarje svensk man bör kunna bruka vapen, samt *att undervisningen deri bör börja i skolan*. Denna tanke, framtvingad af tidens vådor, tillhör ingalunda ensamt militären eller skolmännen, ej heller publicisterna eller någon särskild samhällsklass, utan är en öfvertygelse hos hela folket, uppifrån och nedåt, eller tvärtom, och må icke undanskjutas såsom vore den ett dunkelt, vilseledande irrsken, utan måste behandlas såsom den verkliga är, nemligen en varm, klar, fosterländsk ingifvelse, fast och oemotståndlig. Och att den härleder sig från det rättas ursprung, torde äfven vara lätt att visa.

»Ingen lär vilja förneka, att det vore en fördel om den för samhällets bestånd nödvändiga soldatbildningen, eller någon del deraf, kunde åvägabringas utan att störa utöfningen af de borgerliga yrkena. Detta mål ernås i den mån soldatens förberedande krigsundervisning undångöres i skolan.

»I minnet rotfästas bäst de kunskaper som inhemtas under yngre åren, hvarföre det äfven ur militärisk synpunkt vore en fördel om något af soldatens krigsundervisning honom tilldelades i skolan.

»Endast under krigstid äro vapenöfningar ensamt tillfyllest för en rationel soldatbildning, hvartill jemväl fordras en militärisk karaktärsdaning, hvilken under fredstid i viss mån måste blifva teoretisk, och är lättare att bibringa gossen och ynglingen i skolan, än den i näringarne redan hårdnade mannen.

»Af än mer vikt är det, att om fienden beträder vår jord och är till antalet öfverlägsen vår aktiva armé, som bör vara liten men god, så kunna våra fåtaliga trupper erhålla en kraftig hjälp från den manliga befolkningen, i den mån skolan lyckas meddela en allmän krigsundervisning.

»Slutligen må icke förbises huru krigsundervisningen skulle hos skoleungdomen befördra ordning och disciplin och att vapenöfningarna, företrädesvis för det uppväxande släktet, medföra en gagnelig

kroppsutveckling, samt äro uti skolan nödvändiga, för att såsom en hvilade omvexla med den stillasittande bokläsningen.»

Dessa skäl anser förf:n vara nog, för att ådagalägga, det under alla förhållanden, och oberoende af försvarsverkets blifvande organisation för öfrigt, krigsundervisningen i skolan är och blir en riktig tanke.

På dessa grunder är det ock som han föreslår, att riksdagen måtte taga första steget till anordnande af en *fosterländsk krigsundervisning* uti rikets offentliga skolor och undervisningsverk.

»Folkskolan,» fortfar förf:n, »är härvidlag den viktigaste, enär den upptager större delen af landets manliga ungdom. Dessa skolors stora antal draga dock med sig ekonomiska skäl, hvilka, åtminstone för närvarande, hindra staten att i dem införa vidsträcktare undervisning, än hvad folkskoleläraren utan biträde må kunna meddela. Ingen kännbar uppoffring blefve det dock om uti hvart och ett af folkskolans seminarier upptoges den krigsundervisning, som, enligt det följande, uti folkskolan skulle meddelas. Till en början borde gossen vänjas vid en rak och otvungen kroppsställning, samt att efter kommando göra vändningar och olika slags marscher. En daglig öfning i dessa enkla rörelser, omvexlande med läsning och fristående gymnastik, skulle för en lång framtid lära dessa blifvande män, icke blott en del af rekrytexercisen, utan jemväl den icke ringa konsten att snabbt uppfatta och verkställa kommandoord, samt att kunna lyda befallningar utan att deraf förödmjukas eller befinna sig illa, hvarförutom en trupp med vapen i hand är en vanmäktig folkhop, icke soldater. Hvarje skola borde från statens förråder erhålla 2:ne musköter, utan bajonett och af hvilken modell som helst, men för lätthandterlighet afkortade till karbinlängd, samt försedda med tidsenligt sigte och korn. Med dessa musköter, till en början hvilande i träklyka eller på sandsäck, skulle gossen läras att rikta, att utan lutning å vapnet hålla sigte och korn öfverens med målet m. m. De äldre gossarne, hvilka erhållit mera styrka i armen, skulle derefter utan stöd intaga en fri anläggningsställning, och vänjas att med stadig arm och hand rikta på höjda och sänkta mål m. m. På en uppmätt linie borde afståndsbedömanden öfvas, och undervisning lemnas, hur sigte och korn för de olika afstånden skola begagnas. Genom trägen öfning uti hvad här blifvit antydt, hvartill icke saknas tillfälle under en flerårig skolgång, samt hvarom icke heller kan sägas att den ligger utom skollärarens eller lärarinnans förmåga att meddela, och utan att skott lossas, har, enligt hvad erfarenheten visat, i många fall en ganska god träffsäkerhet ernåtts och alltid en god grund för densamma blifvit lagd. Den för seminariernas manliga elever redan införda gevärsexercis, omfattande några »handgrepp», äro visserligen ganeliga, men vid sidan af grunderna för målskjutning af underordnad vikt. Fullständigare vore det om undervisningen upptoge äfven sjelfva målskjutningen, men i

folkskolan skulle denna öfning föranleda ej obetydlig kostnad och fara. Hvad beträffar laddningen med nutidens bakladdningsgevär och metallpatroner, är den så enkel att den på några minuter kan inläras, hvarföre försakelsen af undervisningen häruti icke är stor. Dessutom står det kommunen alltid fritt att efter råd och lägenhet utvidga exercisen äfven till målskjutning.

»Men den bästa skytt och tillika den i gevärsexercis skickligaste kan för öfrigt vara i militäriskt hänseende så rå, att ej säga en sådan pultron, att han blefve den sämsta ibland soldater. För att kunna uppfylla krigets fordringar, måste man veta hvaruti de bestå, och derjemte ega ett sinne så ordnad, att det vid tanken på fäderneslandets försvar hänföres af krigarens pligter. Folkskolans krigsundervisning måste därför omfatta äfven en militärisch karaktersdanning. Uti gossens minne bör inskräpas, att den som eger helsa och krafter, men icke beredvillighet att uppträda såsom soldat, när fienden angriper fäderneslandet, icke förtjänar att räknas bland män; att tydliga befallningar utan dröjsmål måste verkställas; samt att för en nutidens soldat det icke är nog att endast kunna lyda, utan måste han äfven kunna tänka och, i saknad af order, efter eget omdöme handla. Gossen bör läras att seger vinnes medelst häftiga och förnyade anfall, genom att vara lugn i faran, ståndaktig i motgången och tålig under försakelsen; att en soldat aldrig bör vara vild som ett osjäligt djur; att han äfven under den hetaste strid måste tänka, se och höra; att, ehuru modet är soldatens bättre del, han tillika bör kunna vara listig, förslagen och smygande, samt det oakadt alltid förblifva en redbar kamrat, den trognaste undersåte och ett säkert stöd för lagar och författningar o. s. v. Först och sist bör gossen undervisas att renlighet och goda seder äro soldatens bästa prydnader, samt att om han rätt vårdar sin kropp har han intet att frukta af fältlivets mödor.

»Det är dock icke tillfyllest att skolan lärar hur fienden besegras. Eger icke krigaren ett fosterländskt hjerta, kan han för fäderneslandet blifva till mer skada än gagn. Skolans uppgift måste framförallt vara att i gossen ingjuta kärlek till fäderneslandet och att lära honom hans fosterländska pligter, af hvilka *den* främst bör framhållas, att när fäderneslandet anfalles, är det hans skyldighet att lemna hus och hem och beväpnad uppträda till dess försvar. Hvarje gång musköten sättes i hans hand, bör han påminnas att detta sker endast för att göra honom duglig till att försvara fosterlandet, hvilka ord så ofta böra upprepas, att fosterlandet och musköten för honom slutligen blifva tvänne oskiljaktiga begrepp. Hans unga sinne bör derjemte värmas med berättelser ur svenska historien om vår Engelbrekt, Sturarne, Gustaf Eriksson Wasa, Magnus Stenbock, Carl XII m. fl. Så ung han än är, kan och bör hans kärlek till fäderneslandet äfven dermed väckas, att han upplyses om det goda vårt land oss erbjuder; att med flit och omtanke ingen behöfver lida nöd; att lagen icke i något land skipas rättvisare; och att vi med våra fria institutioner kunna på laglig väg ytterligare förbättra våra förhållanden m. m.

»Å andra sidan bör skolan äfven framhålla hvad som skulle blifva vår lott om fäderneslandet eröfrades, hurusom fienden nog proklamerade glänsande löften, men att verkligheten blefve bittra förödmjukelser, utskrifningar, förtryck och orättvisor, samt slutligen ett skoningslöst utrotningskrig emot religion, seder, språk och allt hvad svenskt vore. I hvarje skola borde svenska flaggan finnas. För gossen skulle förklaras huru det, som i sig sjelft är litet, för oss kan vara stort; att utan en allmän anslutning till vissa känslor och begrepp, för hvilka nationalflaggan är en sinnebild, ingen styrelse eller stat i längden kan bestå; att det härvid är en hjälp, när ögat ser hvad hjertat bör ega; att vår flagga är för våra fosterländska känslor en sådan hjälp och ett sådant stöd; att hon är en sinnebild af vårt fädernesland, vår ära, trofasthet, frihet och oberoende, och af svenskt herravälde öfver svensk grund och det vatten oss omsluter; samt att det är af dessa skäl vi böra älska och vörda den svenska flaggan. Till gossen bör äfven meddelas, hurusom långt före den kristna tidräkningen den blå flaggan fördes å nordens drakskepp; att den blå färgen betyder trofasthet och att den gula, som vår flagga bär, föreställer det gyllne kors, hvilket sedan äldsta tider i Norden betecknat ära, styrka och herravälde; samt att hennes 3:ne uddar äro sinnebilderna af den makt, som fordom troddes beherrska hafvet och dess stormar. Om derjemte svenska flaggan i skolrummet alltid vore synlig, blefve hennes stora minnen i gossens hågkomst för all framtid sammanväfda med hans barndomsminnen och hon äfven derigenom älskad. Slutpunkterna skulle blifva: att vår flagga icke får af någon fiende vidröras; att inga förorättande ord om henne få yttras; samt att, när fäderneslandet anfallas, det är omkring vår blågula flagga vi skola samlas, och med henne segra eller falla.

»Den är nästan oförklarlig den likgiltighet, som hos oss härvid synes vara rådande. I andra länder, på folkets stora högtidsdagar, svajar framför hvarje hus landets nationalflagga och man kan ej undgå att, vid åsynen af hela städer sålunda klädda uti fosterländsk färgprakt, känna att der bor ett folk, starkt och okufligt genom sin stolta nationalkänsla. Något dylikt ser man aldrig hos oss och erfar icke heller samma känslor. Och då äfven ibland våra trupper den blågula fanan numera är osynlig, må det icke förtänkas, om hjertat gråter bittrare tårar än ögat förmår. I svensk vältalighet kallas vår treuddiga flagga, som talar endast ärans språk, för den »tretungade»; och den svenske artisten har man sett teckna henne upp- och nedvänd! Vid ett beväringmöte sistlidne sommar frågade en kapten sitt kompani om någon af dem kunde beskrifva svenska flaggans utseende. En del svarade med att fråga hvad en flagga vore; somliga sade att hon var röd, andra grön, några hvit o. s. v., och af 114 beväringssynglingar visste endast fem att hon var blå med ett gult kors. Svenska flaggan svajade dock nära derinvid, på ett schweitzeri, och på fråga hvilken flagga det var svarades: Det är hotellflaggan.

»En sådan obekantskap med vår betydelsefullaste symbol bör icke få fortfara, ty den kan blifva vådlig. När meningen icke är

att i skolan uppfostra emigranter, eller dana ett kosmopolitiskt folk, som utan smärta skulle kunna upplösas och skingras, synes det nu vara hög tid att våra skolor och undervisningsanstalter öfvergifva sin, i nationelt hänseende, alltför neutrala hållning och lyfta sig till en mera bestämd, klar och ren svensk anda och riktning. En fosterländsk krigsundervisning vore ett stort steg åt detta mål. Rätt tillämpad, skulle den icke blott stärka sinne och kropp, anslå och höja känslorna samt utvidga begreppen, utan ock skapa fosterländska män, hvilka med tillgifvenhetens band förblefve fästade vid fäderneslandet och alltid vore redo att för dess väl offra sina bästa krafter.

»Uti elementarläroverken kunde krigsundervisningen erhålla en något vidsträcktare tillämpning. Det är också af vigt att så sker. En fosterländskt sinnad befolkning, undervisad uti försvarets fordringar, vore i stånd att på egen hand göra den fiende, som vågat landstiga på vår fädernejord, betydlig skada och oro, samt om icke omöjliggöra hans framträngande likväl försvåra detsamma, till dess våra reguliera trupper hunne anlända. Men dervid fordrades mer än de kunskaper, folkskolan enligt det föregående skulle utdela, nemligen bruket af musköten och den militäranda, som inser behofvet af att lyda. Finnas icke ledare, hvilka veta huru de samlade krafterna böra ordnas och begagnas, blefve en beväpnad befolkning icke till mycket gagn. Uti elementarläroverkens högre klasser borde utsädet till denna befälskunskap nedläggas. Vidlyftig behöfde kursen icke blifva, och icke heller störa den öfriga undervisningen, utan blefve snarare en helsosam vederqvickelse och en häfstång att lyfta sinnet till ökad förmåga i de öfriga studierna. Vore det äfven nödvändigt, för utrymmet åt krigsundervisningen, att utesluta ett och annat af den nuvarande läsningen vid våra elementarskolor, så blefve helt visst en dylik reduktion icke till någon synnerlig skada för ungdomens blifvande duglighet. Å andra sidan är det fäderneslandets rättmätiga fordran, att ynglingar, hvilka utaf staten erhålla fri undervisning, af erkänsla härför egna några dagar åt en af fäderneslandets vigtigaste angelägenheter, nemligen dess försvar. En sådan tacksamhetsgärd vore blott en pligt.

»Hvarje bemedlad gosse borde vid inträdet i elementar-skolan medföra sitt eget exercisgevär, utan bajonett. Kostnaden blefve ganska ringa, särdeles som vid slutad skolgång geväret åter kunde afyttras till i skolan inträdande gosse. Åt de obemedlade gossarne torde geväret kunna anskaffas af medel från termins-afgifts-kassan. Uti elementarskolans lägre klasser skulle samma krigsundervisning meddelas, som i det föregående blifvit antydt för folkskolorna, samt dertill gevärsexercis, äfvensom en förenklad bataljonsexercis, hvori alla klasserna, de båda lägsta måhända undantagne, gemensamt borde deltaga, och befälsplatserna turvis tilldelas ynglingarne i de högre klasserna. Uti 6:te klassen skulle börjas med en teoretisk kurs uti den del af krigföringen, som kallas »lilla kriget», hvilken, med några enkla tillägg, borde fortsättas i den 7:de. Denna undervisning skulle dock icke så utsträckas att dermed afsåges en fulländad

officersbildning uti denna del af krigskonsten, utan borde blott upptaga några anordningar för det lokala försvaret, och inalles omfatta: hur ett bröstvärn uppkastas; de materialier som dertill kunna användas; den fördel bröstvärn medföra, samt huru de böra anfallas och försvaras m. m., äfvensom förhuggningar, skottgropar och minor m. m. Vidare: betydelsen af defiléer; huru de försvaras och angripas; försvaret vid öfvergången af floder och vattendrag; angrepp och försvar af byar och enstaka byggnader, samt truppers bevakning under marscher och i kvarter m. m. I förening med några enkla exempel ur krigshistorien borde detta blifva 6:te och 7:de klassernas teoretiska krigsundervisning, och erfordrade ej mer tid än högst en timme i veckan under några månader af året.

»Krigsundervisningen finge dock icke stanna vid elementarläroverken. Med mindre den äfven upptoges vid våra universiteter blefve systemet icke helt, eller för fäderneslandet till fullo gagneligt. Men då allt icke kan ske på en gång, om det skall göras väl, bör krigsundervisningen uti de förberedande skolorna några år hafva varit tillämpad, innan den börjar vid universiteterna, hvarföre icke någon tid nu bör egnas åt dithörande detaljer.

»Icke heller vid universiteterna skulle denna undervisning upptaga så mycken tid eller så utsträckas, att den ens erhöles skenet af att meddela en verklig officersbildning, sådan denna nu för tiden bör vara. Det oaktadt komme den dock, om den med aldrig så liten intelligens meddelades, att i förening med vapenöfningarne icke blott befordra raskhet, ordning och disciplin, utan ock för ungdomen blifva ett nöje samt ett kraftigt frö till framtida studier och eftertanke. Utan att vi derigenom blefve ett krigiskt folk eller vådliga för våra grannar, och långtifrån att förledas till vanvård af handel och industri, vetenskap eller konst, hvilka alltid blomstra under en betryggad säkerhet, skulle vi i ordets ädlaste bemärkelse blifva ett militäriskt folk, som ingen fiendtlig makt vågade vidröra. För ett ringa statsanslag frambringades äfven en annan nationalvinst, som kanske också skulle blifva af oberäkneligt värde. Derigenom att hvar och ett af våra högre elementarläroverk, trettioett till antalet, erhöles en officer såsom militärlärare, och om ombytte härvid skedde hvar 3:dje eller 4:de år, finge ett stort antal af arméens officerare en gagnelig sysselsättning inom eget yrke, samt en ännu vidsträcktare nytta genom dagligt umgänge med skolans kunskapsrike och mångsidigt bildade män; hvarjemte äfven dessa senare, såväl som den studerande ungdomen, skulle röna ett helsosamt inflytande af den gemensamma tienstgöringen med arméens raska och dugliga officerare. Militäryrket blefve icke då, så uteslutande som tillföre, en ifrån folket särskild samhällsklass, med anspråk att ensamt förstå grunderna för landets försvarsangelägenheter. Å andra sidan skulle allmänna opinionen inom landet, bättre än hvad nu är fallet, blifva i stånd att rätt uppfatta krigskonstens stora vikt och verkliga betydelse, samt finna att den icke, såsom mången nu synes tro, inskränker sig till gevärs- och bataljons-exercis. Man skulle inse att militäryrket, liksom hvarje annat yrke, måste hafva män, hvilka

uteslutande egna sig åt detsamma, och att, utan en sådan fördelning af arbeidet, det icke vore möjligt att hålla uppe landets militära ståndpunkt i jemnhöjd med tidens krigsvetenskapliga och praktiska fordringar, eller att hos oss finna någon källa, från hvilken hela folket kunde hemta den militäranda och kraftiga fosterlandskänsla, detsamma bör ega, och hvarförutan ingen liten stat, vid sidan af en ärelysten stormakt, kan påräkna någon varaktig säkerhet. Med andra ord: man skulle inse nödvändigheten för vår krigsorganisation, att under alla förhållanden ega en *stam*, och att denna *stam*, som bör vara liten men god, i förening med en krigsbildad *milis* och ett ordnadt *ortförsvar*, äro en treenighet, som regering och folk förr eller senare måste erkänna.»

Så långt motionen. Nå väl! Hvad hafva vi qvinnor med den, eller inalles med landets försvar att göra? frågar kanske någon.

Svaret ligger framför oss i slutorden af motionärens bref, hvilka äfven må blifva slutorden i denna uppsats:

»Hela den manliga befolkningens skyldighet att med väpnad »hand uppträda till fäderneslandets försvar är en tanke, som »numera icke kan bortvisas, äfven om det dröjer åratals, innan »den fullbordas. Och här är qvinnan en kraftig hjälp. Så är »hon i alla stora frågor; i mindre, blott praktiska, kan hon »umbäras»; ej här.» (A—e). L.

2. Hvor finde nødvendig Veiledning for Andagtsøvelserne i Hjemmet.

*Börnepredikener af Gerlach.
Bönnebog for Börn af Lindblad.*

I en Familie med 6 Börn i Alderen fra 1 til 11 Aar laa den sidste Vinter alle de Smaa paa eengang tilsengs 2 à 3 Uger, haardt angrebne af Mæslingerne. Derpaa holdtes de i Stuearrest lang Tid, de tre endog i 3 à 4 Maaneder, formedelst en efterfølgende Sygdom. I denne lange Sygetid fölte Forældrene under deres Samtaler med Börnene om den himmelske Fader, til hvem de jevnlig paalagdes at bede om Lindring og Helbredelse, ofte Trang til at søge Oplysning og Veiledning i nogle Andagtsbøger for Börn. — Faderen søgte da rundt om i Bogladerne efter Saadanne. Men der vor kun Lidet af den Art, man kunde anbefale eller vidste Besked om.

Det som mest anbefalede var *Gerlachs Börneprædikener* og *Lindblads Bønnebog for Börn*, og dermed maatte Sögeren lade sig nöie. — Snart viste det sig dog, at heller ikke disse Forfattere talte til Börnene saaledes, at de kunde have noget virkelig godt af dem. Tankegangen og Fremstillingen i Gerlachs Prædikener fordre en langt modnere Reflektion og flere Kundskaber i Religion hos Tilhörerne eller Læserne, end ventelig hos Börn, förend maaske i Konfirmationsalderen; ja enkelte Prædikener, som t. ex. Udlæggelsen af sjettede Bud, dvæler endog ved Betragtninger, der synes enten at maatte være aldeles uforstaaelige for Börn eller ogsaa at kunne vække fristende Forestillinger i det ubefæstede, dunkeltanende Barnesind. Ogsaa ere Prædikenerne altfor lange, især naar det heder, at för og efter hver Prædiken over Budene, Troen og Fadervor skal oplæses en dertil hörende Indledning og Slutning.

At tage en passende liden Del af hver Betragtning, saa at Börnenes Opmærksomhed ei svækkes, giver altsaa ikke et afsluttet Helt. — Endelig er Sproget ei saaledes, som det naturlig falder i Forældrenes Mund; det har tvertimod et tört docerende Præg, med lange Udviklinger, som Barnet ei følger.

Samme Indvending kan tildeels gjøres mod Lindblads Bønner, navnlig Aften- og Morgenbönnen, som desuden ved deres Længde ei passe til at læres udenad af Börnene. Imidlertid — af *Smaabønner* for Börn finder man dog endel vakkre og passende her og der, og desuden kunne Forældrene heri lettere yde Börnet Bistand ved Ord af egen Hjertetrang, og Börnene selv, i deres inderlige Uskyldstillid til Herren, finde Ord for deres Attraa og Behov.

Forældre, der föle med sine Börn og omhyggeligt iagttage deres Eiendommeligheder, have vistnok — især Moderen — heller ikke saa vanskeligt for *leilighedsvis* at give Barnet oplysende Forklaringer over Forsynets Godhed og Naade, efter dets trefoldige Væsen. — Og er Barnet först vakt til Tanke om, hvem det skylder alle Ting, og om dens Almagt og Barmhjertighed, som styrer og opholder det, ligesom Alt, hvad der omgiver det, saa dvæler det gjerne derved, og mangt et Spørgsmaal fra det rene, higende Barnesind er et Vink for Forældrene til at lede det videre, ligesom deri ogsaa ligger en manende Advarsel og Veiledning for Forældrenes Vandring paa den rette Vei.

Men just fordi denne Vexelverkning mellem Börn og Forældre kan være saa velgjørende, bliver det af saameget större

Betydning, at ei de Hjælpemidler mangle, hvilke et kristeligt Samfund kan og bør give Forældrene til en fyldigere og klarere Fremstilling for Börnene af Religionens Sandheder.

Her er et Felt, hvorpaa Ordets Fortolkere ved deres *rigere* Indsigt maatte kunne bistaa paa en velsignelserig Maade; thi ingen Jordbund er saa modtagelig for Kristi milde Lære som Barnehjertet, og paa den tidlige gode Udsæd deri beroer saa ofte Troens Væxt og Frugter. — At skaffe Forældrene, der tit kunne være uvisse nok om den rette Maade at fremme Börnes Trosoplysning paa, ret mange og gode Hjælpemidler dertil, maatte saaledes være et væsentligt, for ikke at sige et af de *væsentligste* Formaal for begavede Præster og Religionslærere. — Det maa derfor vel antages, at der gives og at der er at erholde ogsaa hos os, om end for Öieblikket mindre fremme i Boghandelen, virkelig gode og for de forskjellige Alders- og Samfundstrin af Börnene passende Andagtsböger, Prædikener og Bønner. Men — saameget er imidlertid vist — at, medens der jevnlig træder nye, mere og mere begavede Forfattere frem med deilige, klare og opbyggelige Betragtninger for Voxne — saa hörer man kun sjelden anmelde noget Lignende for Börn. — For den, der søger Saadant, er der derfor kun liden Veiledning til at finde noget Fuldgodt og Brugeligt i denne Henseende. En Oversigt over, hvad der haves og kan anbefales vort Samfund af gode religiöse Skrifter for Börn vilde derfor vistnok modtages med varm Erkjendtlighed af mange Forældre, der, ligesom de her foran Omtalte, trænge Bistand af denne Slags Betragtninger og Forklaringer for Börn, *udenfor* de egentlige *Lærebøger*. — Behovet hertil, ikke alene ved Sygesengen, men ellers i det daglige Liv, er af den Grund saameget mere fremtrædende, som Prædikenerne i Kirkerne, som mest rettede til de Voxne, sjelden eller kun for mindre Dele vil kunne forstaaes af Börn. — Om disse end kjærlig ledes til Guds Hus og vænnes — *uden Tvang* — til at deltage i den fælles Gudstjeneste, er det dog høist ønskeligt, for ei at sige nödvendigt till Erstatning for, at de ikke kunne hjembringe videre Udbytte af Prædikenerne, at kunne give dem nogen Redegjørelse for disses væsentligste Indhold. — Men dette tør man sjelden vente af Forældrene paa en saa fyllestgjørende Maade som ønskeligt. — Det maatte ogsaa være Kirken meget magtpaaliggende, at Barneaaenden heri lededes ret og varsomt samt tiltaltes paa en frugtbringende Maade. — At desuagtet Prædikener for Börn

saa sjelden forstaa i et ret barnligt, rent og for Börn indtrængende og klart Sprog at udlægge Lovens og Evangeliets Hovedstykker, beviser rigtignok, at Börneprædikenerne stille meget store Krav til de religiöse Forfattere — större vistnok end almindelige Prædikener. — Men derfor er Maalet ogsaa saameget *betydningsfuldere*, nemlig at give Barnet, eller Forældrene for Barnets Skyld, en kraftig *Hjælp* til Opbyggelsen af ett godt, ofte *uerstatteligt Grundlag* i Barnets Sjæl for den saliggjørende Tro. Det maa være en sand, ubetalelig Glæde at kunne ret lædske saa mange Börns Törst efter Oplysning om Tilværelsens høie og evige Formaal og styrke deres Sind for Livet; de Böger for den barnlige Andagt, der formaa Saadant, vilde Forældre, der selv oftest ei magte at imødekomme Barnets store Sjæletrang, modtage og takke for som for en sand Velsignelse.

Denne Udtalelse af en Faders Trang til saadan Hjælp for sig og sine Börn — efter forgjæves Søgning efter samme — har man troet at turde bringe frem her, som nærmest vedrørende *Hjemmets* Krav, saavel fordi der turde være rimeligt, at Mange have fölt et lignende Savn, som fordi man tillige vilde bede dem af Tidsskriftets Læsere, der skulde kunne anbefale Andagtsböger for Barn, som i Sandhed vare tjenlige for Hjemmet, om at anmelde dem for de Mange, der sikkerlig behöve dem.

—d.

3. Ett besök på Hindholm i Danmark.

En vacker morgon, sistlidne Juni, befann jag mig jemte min vän, Agda H., ombord på ångbåten »Arboga» på väg från Malmö till Kjøbenhavn. En gynnsam vind lekte i seglen, solstrålarna dansade vänligt på den krusade vattenytan, samtal på svenska och danska ljödo lifligt på däck; allt var sommarlif, sommarvärme, och icke minst kände jag och min vän det så, efter slutad läsning af Anton Nielsens berättelse: »*Om Hans, der kom paa Høiskolen.*»

»Hvilken lycka för ett land att ega sådana skolor!» utropade Agda med hänförelse, i det hon lade ihop boken och stack den ned i sin resväska. »Redan som barn, då jag såg arbetarna på min fars fabriker och hörde huru råa, okunniga och liknöjda de voro, föresväfvade mig en dunkel idé om behovet af dylika

skolor. Det föreföll mig alltid som en stor orättvisa, att större delen af menskligheten skulle tråla och arbeta likt djur, utan att till vederqvickelse efter sina mödor få smaka det slags njutning, som blott är den förunnad, hvilken fått blicken öppnad för det höga och sköna i naturens och andens verd.»

»Du har rätt,» inföll jag; »och likväl är arbetsklassen i städerna mindre att beklaga än allmogen på landet. Den förra har daglig tillgång till goda tidningar, kommer ständigt i beröring med bildade personer och har dessutom sina arbetarföreningar, der männen kunna komma tillsammans och öfverlägga om dagens frågor. Bonden deremot är beröfvad snart sagdt alla bildningsmedel. Äfven i sådana församlingar der på sista åren bättre folkskolor tillkommit, äro ju dessa endast afsedda för barnen, och det är dock *ungdomen*, som i så väsendtlig mån behöfver bildas, ej genom torr lexläsning, men, såsom i folkhögskolan, genom lefvande föredrag i ämnen, som kunna utveckla dess fosterlandskärlek, skärpa dess omdömesförmåga och verka förädlande på dess sträfvanden och intressen.»

»Men allmogen i din hemort eignar sig ju mycket åt studier,» invände Agda. »Enligt hvad du berättat mig skickas ju ofta de förmögna bondsönerna till elementarskolan i Lund.»

»Ja visst! men just detta är vår allmoges olycka,» inföll jag med värme. »Då törsten efter vetande griper ynglingen är han icke i stånd att tillfredsställa den utan att aflägga vadmalsströjan och träskorna och ingå i den lärda skolan. Sålunda borttryckt ur sin ursprungliga lifs-sfer kommer han snart att förakta arbetarens tarfliga ställning och kasta sig in bland dem som trängas på tienstemannabanan. Folkhögskolan deremot synes ämnad att allt fastare införlifva den unge bonden med hans ursprungliga kall, på samma gång den väcker *menniskan* och *medborgaren* till lif inom honom.»

Agda, som hade något mera politiskt intresse uti sig än hvad fallet vanligen är med oss flickor, glädde sig på förhand åt det välgörande inflytande sådana skolor skulle utöfva på vårt lands blifvande riksdagsmän, och under dylika samtal hade vi småningom nalkats »Kongens by» och lagt till vid »Toldboden».

Vårt första besök i Kjöbenhavn gällde en af folkhögskolans vänner, löjtnant Fr. Bajer och hans fru, i hvilkas gästvänliga hus Agda redan var bekant. Löjtnant B. är lärare i samhälls- och välståndslära vid Blågårds folkhögskola och en man, som

med hela värmen af sin själ nitälskar för folkupplysningen. Det var löjtnant B., som genom Tidskrift för Hemmet inbjudit våra svenska lärarinnor att besöka de danska folkhögskolorna, och honom och hans bemödanden, som de i första rummet hafva att tacka för den rika skörd, de hemfört från sin resa. Vi blefvo nu underrättade, att våra landsmaninnor redan för ett par dagar sedan lemnat Kjöbenhavn och begifvit sig in åt Seeland till Holsteinsminde och Hindholm, der vi beslöto att skyndsamt uppsöka dem, för att tillsammans med dem få bese en dansk folkhögskola.

Tidigt följande morgon skulle vi alltså med första jernvägståg begifva oss till Slagelse. Angelägna att begagna hvarje tillfälle att studera det danska folket, togo vi plats i en tredje-klass-kupé, något som, i förbigående sagdt, här är ganska vanligt äfven för bemedlade personer. »Det är endast svenskarne som anse sig för fina att färdas i tredje klassen,» hörde vi någon säga. Snart sattes tåget i gång och vi började nu litet närmare betrakta vår omgivning. Ett par seeländska qvinnor, klädda i sina nationaldräkter med guldbroderade, af röda sidensarsband omfladdrade hufvudbonader, voro de mest i ögonen fallande af vårt resällskap, hvilket för öfrigt bestod af en liten trefflig kusin-qvartett, stadd på väg till Fyen att bevista en femte kusins bröllop. Det var en förmögen gårdman med sin unga »Kone», Maren, och deras båda kusiner, Peder och Jeppe.

Min granne, »Fætter Peder», var en särdeles språksam ung man. Vi kommo snart i samtal, och som han var väl bekant med de trakter, vi passerade, hade han om dem en hel hop att berätta. Vid hans roliga, godmodiga infall tog sällskapet sig ofta ett godt »Fireskillingsgrin», hvori den vackra Maren instämde, tills tårarna kommo henne i ögonen. Men Peder var icke allenast en lustig reskamrat, han var äfven en omsorgsfull kusin. Efter ett par timmars färd framtog han nemligen ur sina fickor en väl inlagd frukost, som han bjöd sina fränder, och när Maren små trubbiga fingrar med begärlighet grepo om en stor smörgås, lyste hans ögon af tillfredsställelse. Under allmän munterhet och lifligt samtal gjorde sällskapet sig nu en god måltid, hvarvid Peder i sanning hade ett mycket rikt tillfälle att glädjas af smörgåsarnes afgång. Man visste snart vända samtalet så, att våra resplaner kommo i dagen, och då det blef sällskapet bekant att vi reste för vårt nöje väckte detta ett

allmänt uppseende. Man skulle ha godt om penningar, menade de, för att göra en så lång resa för ro skull.

Nu voro vi vid Slagelse. Peder hjälpte oss ur vagnen, efter att likväl först ha sökt öfvertala oss att resa »lidt længer mod Korsör». »Det vilde være saa morsomt,» tillade han godmodigt. De öfriga af quartetten skakade hjertligt hand med oss, och så länge vi kunde se det bortilande tåget lyste fyra vänliga ansigten emot oss i kupéfönstret. Det var i sanning en ljus tafila af det danska folklivet, som ödet i dag upprullat för våra blickar. Men vi hade ej tid att ingå i några betraktelser, utan måste skynda till postkontoret att försäkra oss om biljetter för den snart afgående postvagnen till Fuglebjerg och Holsteinsminde.

Postmästaren i Slagelse, en gammal man med välvilligt ansigtstryck, hade icke förr hört att vi voro fremlingar än han bjöd oss in i sina rum under förklaring att postvagnen först om en half timme skulle afgå. På min fråga om man i staden kunde få köpa någon reskarta öfver Danmark, försvann han ur rummet, men återkom snart med en sådan, hvilken han bad mig emottaga. Jag kände mig helt förlägen vid gubbens välvillighet, men fann det ogrannlaga att afslå gåfvau. Agda, som emellertid vid postluckan velat köpa biljetter, återvände med den ledsamma underrättelsen att man icke ville emottaga svenska penningar. Vårt danska mynt var tyvärr slut. Lyckligtvis fanns en »Vexeler» i grannskapet, som kunde hjälpa oss ur vår förlägenhet. Vi gingo att uppsöka denne och fingo också snart våra affärer ordnade, men då några i rummet uppställda fornsaker tilldrogo sig vår uppmärksamhet, blef »Vexelaren» plötsligt helt lifvad och språksam och ville ej låta oss gå. Han kunde då tydligt se, sade han, att vi intresserade oss för »Oldsager» och utbad sig därför att få visa oss sitt museum. Det hjälpte icke att vi uttryckte vår farhåga att komma för sent till postvagnen; den välvillige mannen visade oss på sitt eget ur, att vi ännu hade god tid och hade all möda ospard att förevisa oss sin fornsakssamling, hvilken, rik som den var på praktfulla träsnideriarbeten från medeltiden, syntes oss väl värd att beses.

Framkomna till posthuset funno vi vagnen redan för dörren och postmästaren på trappan med våra nattsäckar på armen. Med faderlig omsorg hjälpte han oss i vagnen, ställde sakerna beqvämt för oss, tillsade kusken att låta oss stiga ur

vid alléen till Holsteinsminde och tillropade oss i det sista ett hjertligt farväl och en lycklig resa. Med tacksamhet bevara vi i minnet den gamle mannens enkla, okonstlade hjertlighet mot de okända fremlingarne.

Omkring en half mil på andra sidan poststationen Fuglebjerg är *Holsteinsminde* beläget. Genom en lummig allé kommer man upp till gården, hvilken medelst smakfulla blomsteranläggningar och slingergångar står i förbindelse med fruktträdgården. Midt för gården befinner sig manbyggnaden, ett enkelt envåningshus med en inbjudande förstuguqvist och vinrankor längs muren; till höger reser sig en hvitrappad flygelbyggnad med bländhvita gardiner för fönstren och beskuggad af lummiga björkar; det är lokalen för »Pige-höiskolen». En gammal lärare vid »Karleskolen» på det närbelägna Hindholm hade varit oss följaktig från Fuglebjerg och gick nu att anmäla oss för värden på stället, »den gamle Stephansen», såsom vi hört våra danska vänner, med en särskild betoning af djup och hjertlig vördnad, kalla honom.

Snart visade sig på trappan en liten axelbred man med lifligt talande ögon, långt skägg och grått yfvigt hår. Det var Herr Stephansen. Öfver hans ansigte hvilade detta uttryck af godhet och hjertlig humor, som på en gång inger vördnad och förtroende, och det låg dessutom i hans sätt att helsa oss välkomna en så sann hjertlighet, att vi från första ögonblicket kände oss helt hemmastadda. Vi blefvo nu införda i hans bostad, der ur hvarje vrå af de solljusa rummen en trefnadens tomtensisse log oss till mötes. Här föreställde den gamle oss för jomfru Sörensen, ställets vänliga husrådinna, som i tjugonio år vistats i hans hus, och medan den välvilliga matmodren skyndade att ombesörja en middag, stannade vi med värden i salongen.

Af alla åldrar finnes det ingen som på ett så ljuft och förädlade sätt tilltalar mitt hjerta, som ålderdomen när den är värdigt representerad. Hvilket skimmer af frid, af saligt lugn ligger icke som en aftonrodnad utbredd öfver den gamles ansigte! Med hvilken tillfredsställelse blickar han ej tillbaka på det förflutna, med hvilken tillförsigt på det tillkommande! Han förekommer mig som en modig seglare, hvilken på lifvets oroliga ocean, under brottning med stormarna, fört sin julle lyckligt fram mellan klippor och bränningar, och nu, glad i

medvetandet af att ha kämpat en god kamp, hvilat i ro vid hemmets härd, omgifven af ett nytt slägte, som med undran lyss till den gamles ord och med vördnad blickar upp till hans milda, af kärlek och fromhet strålande anlete.

Ljufva, lyckliga ålderdom! Sköna afton af en ädel och verksam människas lif, var tusenfaldt välsignad! Jag har sett din vänliga bild både i hemmet och bland fremlingar och alltid erfarit dess helgande, förädlande kraft.

Så gjorde jag äfven i dag då jag befann mig framför den gamle skolläraren på Holsteinsminde och hörde honom tala om sin lifsgerning och särskildt om högskolan med denna djupa hänförelse, denna orubbliga tro, som allena betingar framgången. Om sig sjelf och sin egen andel i arbetet på folkets väckelse nämnde han dock föga eller intet och då jag uttalade min beundran för den herrliga verksamhet han utvecklat svarade han blott: »Herren har lagt sin välsignelse deri; *Hans* verk är det.»

Herr Stephansens lefnad har varit en oafbruten kedja af nyttigt och välsignelserikt arbete. Redan som ung egnade han sig åt skollärarekallet och tidigt gift med en å hjertats och hufvudets vägnar rikt utrustad qvinna, förestod han, biträdd af henne, en privat undervisningsanstalt i Aalborg till år 1833. Så småningom började emellertid vakna i hans själ ett intresse i en annan riktning af lärarekallet, i det han erfor ett oafvisligt begär att räcka samhällets olycksbarn en räddande hand. Målet för hans sträfvan blef då inrättandet af en *vårdanstalt för värnlösa barn*. Det dröjde länge innan denna hans älsklingssidé kunde förverkligas. Tack vare den ädle grefve Holstein till Holsteinborg, hvars förtroende han tillvunnit sig, inträffade dock omsider denna lyckliga stund. För ett kapital af några tusen riksdaler inköpte nu S., med grefvens tillhjälp, ett litet ställe på Seeland, hvilket han till den ädle mannens minne kallade *Holsteinsminde*. En skola, eller rättare sagdt ett hem för 40 värnlösa barn, uppblomstrade snart på denna gård, under Stephansens och hans hustrus ledning, och genom enskilda gåfvor, samt ett årligt understöd af staten, intog inrättningen snart en tryggare ekonomisk ställning än den anspråkslöse stiftaren någonsin vågat hoppas. Oaktadt sin höga ålder är han fortfarande lika verksam på sitt Holsteinsminde och har der, utom vårdanstalten för värnlösa barn, äfven inrättat en särskild *högskola för flickor*.

Bland taflor, som prydde väggarna i salongen der vi nu befunno oss, bemärkte jag ett vackert fotografiporträtt af vår landsman, numera af. baronen A. G. Gyllenkrook, stiftaren af *Råby räddningsinstitut* i Skåne. Denne välgörande man, »Sveriges Fellenberg», som han med skäl kallas, hade då han stod i begrepp att inrätta räddningsinstitutet, jemte sin älskvärda och förträffliga hustru ett par gånger besökt Holsteinsminde, för att taga kännedom om uppfostringsmetoden derstädes. Herr S., som senare besökt det gamla ädla paret i Lund hade af dem det ljuftaste minne och då han i mig fann en personlig bekant till dem, vattnades hans ögon af glädje att få tala om dem.

Jomfru Sörensens vänliga gestalt, bakom hvilken våra två landsmaninnors glada ansikten tittade fram, visade sig nu på dörrtröskeln och afbröt vårt samtal. I triumftåg infördes vi i matsalen, der friska »Jordbær med Flöde» vinkade oss och der husets unga fosterdotter förenade sig med jomfru Sörensens i att undfägna oss på det bästa. Under tiden underhöll våra landsmaninnor samtalet med skildringar af allt hvad de sett och hört under de två dagar de tillbringat här. De hade loford för allt, men mest ändå för löjtnant Nielsens föredrag vid Hindholms »Karle-höiskole», från hvilken de nyss återkommit, hemförande ett så djupt intryck af hvad de der bevittnat, att jomfru Sörensens »Jordbær» och gödkalfstek m. m., förgäfves vädjade till deras uppmärksamhet.

Efter slutad måltid tågade vi, med herr Stephansen i spetsen, till flygelbyggnaden under björkarna på gården. Der var Holsteinsmindes »pige-höiskole», d. v. s. en undervisningsanstalt dit allmogen i den kringliggande trakten sänder sina unga döttrar, att under tre eller sex månader erhålla denna väckelse till ett högre och rikare lif, som »*Karle-skolen*» meddelar den manliga ungdomen. Ingen elev antages under 16 år; deremot finner man många nära 30-talet. Läroämnen äro: bibelläsning; fäderneslandets historia och geografi; modersmålet i tal och skrift; hushållräkning och bokföring; välskrifning; trädgårdsskötsel; qvinliga handarbeten och sång. Vid vårt inträde i den ljusa salen funno vi en skara glada, friska bondflickor samlade kring ett stort bord; deras timme för handarbete var just slutad och lärarinnan uppmanade dem att välja en sång. Sången intager ett högt rum i Danmarks folkhögskolor. Med sång skall man icke allenast börja och sluta sin dag, utan ofta äfven hvarje

lektion. Hvilket lif detta ger åt skolorna, kan blott den fatta, som sjelf åhört med hvilken hänförelse lärjungarne utföra någon sjelfvald sång ur »Bojsens Sangbog», en samling folkvisor och fosterländska sånger af Skandinaviens yppersta skalder.

Herr Jörgensen, skolans lärare, inträdde under tiden. Det var en ung man med ett genomärligt, godt utseende och ett mildt sätt. Han kom för att hemta lärjungarne till en botanisk föreläsning i trädgården. På vår fråga om de verkligen läste botanik, svarades, att undervisningen egentligen var afsedd för trädgårdsskötsel, men att de derjemte genomgingo en enkel kurs i botanik, lämpad efter deras fattningsförmåga, och den korta tid de hade att använda dertill. Strålände af glädje hade emellertid de unga bondflickorna skyndat att taga sina hufvudbonader, liknande hvad vi kalla »kråkor», och stodo nu beredda att följa läraren ut i den vackra trädgården. Jag såg mig om efter den bortilande, glada skaran och upprepade dervid sakta för mig sjelf ordet: »skola!» Jag hade svårt att fatta, att det i sjelfva verket var en sådan. Ack, från min tidigare barndom reste sig nu upp för mitt minne en välbekant vålmad, som också kallade sig »skolan». Det var ett långt, smalt rum med många rader stolar och långa bord och med ett slags kateder, i hvilken lärarinnan satt. Hon såg ut att ha ledsamt på sin upphöjda plats och Gud må veta att icke heller vi sågo ut att ha roligt. Hon förhörde oss *efter boken*, och, sedan vi mer eller mindre väl lyckats ordagrannt återge vår läxa, hette det: »Tag nu följande tre sidor härnäst och låt mig se att ni lär dem med besked.» Och dermed var den lektionen slutad.

Jag gjorde nu i tysthet en jmförelse mellan dessa båda skolor, och under det jag dervid mindes den ena med en viss känsla af obehag, föreföll mig den andra som en pingsthögtid, en vårfest, till hvilken en skara af landets döttrar samlats, för att under sång och förädlände samtal njuta en lycklig stund i lifvet. Hvilken glädje, hvilken lefnadslust strålade icke emot mig ur hvarje ansigte! Och hvilket lif, hvilken värme för saken yttrade sig icke hos läraren sjelf, der han, ej med torr lexläsning, men med sitt eget lefvande föredrag gick att rycka elevernas uppmärksamhet till sig och fångsla deras intresse!

Efter att ha gått omkring i byggnaden för att bese flickornas soffrum, matsal m. m., företogo vi vandrigen till Hindholm, der vi hoppades få höra något föredrag af löjtnant Nielsen, sko-

lans utmärkte föreståndare. *Hindholm* är beläget fem minuters väg från *Holsteinsminde* och förenadt med detsamma medelst en vacker allé. För fjorton år sedan inköptes detta ställe af herr *Stephansen*, som der stiftade en »*Karle-höiskole*», hvilken han jemte sina andra befattningar sjelf skötte ända till förlidet år, då han öfverlät så väl egendomen som skolan åt löjtnant *Nielsen*. Då herr *Stephansen* först öppnade denna skola (vintern 1853) hade han blott 20 lärjungar och ett par medlärare; men med hvarje nytt halfår har elevernas antal ökats, så att skolan under det sista halfåret 1867—68 hade 135 elever. Lärarepersonalen, som är ganska talrik, utgöres af utmärkta män, hvar och en i sitt fack, bland hvilka flere fått sin bildning i samma skola, der de nu verka såsom lärare.

Under vägen till *Hindholm* talade den gamle *S.* mycket om den förlust han lidit, då han för några år sedan miste sin hustru, »sin hand, sitt öga, sin oersättliga medhjelparinna». Det qvinliga elementet, sade han, måste likaväl som det manliga ingå i de ungas uppfostran, om man vill bereda dem en harmonisk utveckling. Då han nämnde sin hustru var det alltid med uttryck af den djupaste hängifvenhet och saknad. Hon måste ock i sanning ha varit en förträfflig qvinna, att döma af alla de drag vi hörde berättas om henne, samt af den saknad hon efterlemnade på *Holsteinsminde*, der isynnerhet vårdanstalten för de värnlösa barnen varit föremål för hennes omsorg. Framkomna till *Hindholm* fingo vi bevis på huru innerligt afhållen hon varit af lärjungarne äfven der. På den stora gårdsplanen reser sig nemligen en grundmurad byggnad med två våningar, på hvilken man öfver dörren läser följande inskrift, inhuggen i sten:

Til Dorothea Stephansens Minde.

Då antalet af folkhögskolans lärjungar alltmera ökades och utrymmet blef för inskränkt, hade nemligen de forna lärjungarna på *Hindholm* (numera gårdmän, handtverkare och drängar) till tacksamhet för det goda, de sjelfva der lärt under sina ynglingår, sammanskjutit, dels genom gåfvor och dels genom räntfria lån, ett kapital af 10,000 rdr rmt, för hvilken summa byggnaden uppfördes till minne af den som varit dem alla en mor och vänlig rådgifvarinna. Byggnaden, hvilken invigdes 1867, innehåller 4 stora lärosalar, samt 8 rum för lärare, kemiskt laboratorium, fysikaliska samlingar och bibliothek.

Det var en vacker anblick att i den stora, ljusa salen se församlad en skara raska ynglingar, iklädda sina tarfliga allmogedrägter och med vakua, själfulla blickar lyssnande till lärarens föredrag. Men löjtnant Nielsen är också en talare, som förstår konsten att fånga sina åhörare. Ställande sig fullkomligt på deras ståndpunkt, tilltalar han på det mest kraftiga och lefvande sätt deras förstånd och hjerta och drager dem omärkligt med sig till allt högre andliga områden, utan att dervid låta deras uppmärksamhet och intresse ett enda ögonblick tröttnas. Han är en *folktalare* i detta ords vackraste bemärkelse. Det första föredraget gällde statshushållning och afhandlade arbetets fördelning, det andra: »Om Dannelse» var i sin art ett mästerstycke och måste genom de träffande bilder ur bondelivvet, som talaren visste framdraga, samt den värme hvarmed han behandlade sitt ämne, göra ett djupt och varaktigt intryck på åhörarne, bland hvilka säkerligen ingen fanns, som ej vid föredragets slut brann af åtrå att bli en sannt bildad människa. Läraren visade dem att »Dannelse» icke är inskränkt till ett visst stånd, en viss klädedrägt, vissa förmögenhetsvilkor, kunskaper eller sysselsättningar; att den kan bli hemmastadd inom vadmalströjan så väl som inom den stjernbeströdda rocken, vid plogen så väl som vid boken; ty sade han, en »dannet Mand» är den, som högre än allt annat, ja som sitt lifs yttersta uppgift, älskar sin andliga människas utveckling och sträfvar att göra det bästa möjliga bruk af de krafter, Gud gifvit honom. Mellan de båda föredragen, i hvilka läraren ofta gick samtalsvis till väga och vädjade till åhörarnes svar, sjöngo ynglingarne åtskilliga sånger ur »Bojsens Sangbog», hvilka utvaldes af dem sjelfva med en viss taktkänsla och artighet mot de närvarande gästerna. Sålunda klingade oss till mötes sångerna till »Nordens Kvinde», till »Öresund» m. fl.

Som klockan nu var 5 och eleverna skulle intaga sin aftonvard, gingo vi öfver till byggnaden gent emot och besågo gymnastiksalen, i hvilken ynglingarna dagligen tumla om i lekar och kroppsöfningar, samt lärjungarnes bostäder, små, glada, treffiga rum, hvart och ett försedt med någon särskild sinnebild, betecknande för innehafvarens lynne eller åsichter och af honom sjelf ganska prydligt målade med vattenfärg på styft papper. Sålunda ser man på dörren till en bostad Dannebrogspanan, på en annan hjerta, kors och ankare, på en tredje ordet »Enigheden» prunkande i stora bokstäfver; några hade lånat

namnet till sitt rum från en af de fornnordiska gudaborgarna, såsom »*Trudvang*», »*Gladhjem*» o. s. v. Liksom »*Pigerne*» på Holsteinsminde, njuta ynglingarne här en fullkomlig frihet; de få tillbringa sina fritimmar hurhelst de behaga och äfven om de skulle försumma någon lektion göres ingen anmärkning. Kort sagdt, de behandlas som vuxna personer, ej som barn. Kanske är det denna frihet från tvång, som gör att aldrig något skäl till anmärkning å lärarens sida gifves?

Lärokursen för »*Karlene*», beräknad för $\frac{1}{2}$ år, kostar 90 rdr rmt för kost m. m., och 40 rdr för undervisning. På kortare tid än $\frac{1}{2}$ år antages ingen. Läroämnena äro, utom modersmålet i tal och skrift, räkning och bokföring, teckning, geografi, nordisk och allmän historia, statshushållning, zoologi och botanik, samt sång. För en högre klass gifves dessutom undervisning i matematik, geometri, fysik och kemi. En veterinär-läkare från Nestved undervisar ynglingarne i husdjurs skötsel och sjukvård.

Det kan synas som en orimlighet att på en så kort tidrymd som 6 månader vilja bibringa en så mångsidig bildning; men må vi väl erinra oss att skolans ändamål icke är att utbildta eleverna till lärdt folk. »Skolans ändamål,» säger löjtnant Nielsen i sin »*Beretning om Folkehøiskolen paa Hindholm*», är att hos ungdomen väcka kärlek till fosterlandet, lif och ädel arbetslust, vägleda honom till arbetsamhet, ordning och sedlighet, samt till upplysning, framförallt i hvad som angår landtmannens verksamhet som dansk medborgare, som medlem af en kommun, som husfader, son eller tjenare och som förständig åkerbrukare. Då detta mål, i sanning, icke kan uppnås utan genom tro och gudsfruktan, så vinnlägga vi oss om att Guds Ords ljus må belysa alla läroämnena och uppvärma elevernas hjertan, så ofta tillfälle dertill gifves.»

Med ett ljuft intryck af hvad vi sett och hört denna dag, vandrade vi åter mot Holsteinsminde, der vi funno »*Pigerne*» återvända från sin botaniska utflygt och nu som bäst utförande en fosterländsk sång, beledsagad af herr Jörgensens fiol. På aftonen samlades vi jemté lärarne, inalles 14 personer, kring herr Stephansens bord, och aldrig skall jag glömma den ton af glädtighet och hemtrefnad, som rådde bland dessa ädla, goda människor. Lifvets mödor och arbete syntes icke hafva nedtyngt, utan tvärtom uppfriskat och föryngrat deras sinnen; deras ansigten strålade af godmodig glädtighet, deras uppfattning

af lifvet bibehöll ännu sin första ungdomliga friskhet. Det var menniskor som förenade den mogna ålderns vishet med barnets oskuld och renhjärtighet. Herr Winther, en f. d. lärjunge till herr Stephansen, och numera lärare vid en folkhögskola i Lyngby (i Nord-Seeland) gästade, jemte sin fru, Holsteinsminde vid detta tillfälle. Efter aftonmåltiden sjöng han för oss svenska och danska nationalsånger, bland annat äfven Bellmans sånger, så som jag ännu knappast hört dem sjungas i Sverige. Först sent bröt sällskapet upp och samlades åter tidigt följande morgon för att säga våra två landsmaninnor det sista farväl. De skulle nemligen då lemna Holsteinsminde för att vidare fortsätta sin resa till folkhögskolorna på Fyen.

På den vänlige värdens inbjudning stannade emellertid Agda och jag kvar ännu en dag, då viingo höra åtskilliga utmärkta föredrag af lärarne på Hindholm, samt göra ett besök i den förträffliga vårdanstalten för värnlösa barn vid Holsteinsminde, hvilken efter fru S—s död skötes af ett äldre, för saken varmt nitälskande fruntimmer. Med vemod emotsågo vi afskedets stund.

Hvilken lycka i lifvet att sammanträffa med ädla och goda menniskor, funnes blott icke smärtan, då man skulle skiljas från dem! — Herr Stephansen ville på inga vilkor tillåta att vi skulle afresa med postvagnen; utan erbjöd sig att med sitt åkdon föra oss ända till Sorö, hvarifrån vi på jernvägen lätt kunde komma till Köbenhavn och derifrån till vårt sommarhem i Skåne. Vid afskedet följde oss alla gårdens innevånare ut till vagnen. Den åldrige värden stod på trappan; han hade så många varma ord att säga oss i det sista till tack för det »Sveriges Kvinder» intresserade sig för folkhögskolorna i brödralandet. Jomfru Sørensen stod vid sidan om honom; hennes milda, trofasta ögon sågo så menande ut, när hon tillropade oss en lycklig resa; det föreföll mig som gällde hennes önskan, ej detta tillfälle blott, men hela lifvet. Här kom herr Winther med sin fru och strödde vagnen full med friska rosor; der stod herr Jörgensen under björkarne på gården, omgifven af sin lärjungaskara; ett enstämmigt »lef väl!» klingade från friska läppar, och hvita näsdukar svängdes i luften. Snart satte sig hästarne i rörelse och inom få ögonblick voro Holsteinsminde med dess vänliga innevånare försvunna ur vår åsyn.

Hvad som deremot icke försvann, det var de goda och väckande intryck vi här emottagit, intryck, hvilka säkert aldrig

skola förblekna, utan följa oss ännu i vår ålders höst, då vi med glädje och tacksamhet minnas vårt *besök på Hindholm.*

I—a.

4. Familjen och Skolan.

helsokällor för det sjuka samhället.

Familjen. Föreläsningar af *Paul Janet.* Öfvers. från sjetten originaluppl. Stockholm 1868.

Den kristelige Skoles Opgave, nærmest betragtet i Forhold til Frihed og Fædreland af *Joh. Möller.* Kjöbenhavn 1868.

»Samhället är sjukt!» har blifvit en allmän klagan, hvilken det icke längre faller någon in att bestrida. Men hvar finna botemedlet? Hvar finna källan med det undergörande vattnet? Hvar engeln att sätta dess bundna helsokraft i rörelse, och hvar slutligen den starke hjälparen att bära sjuklingen ned i dess renande och styrkande bad? Det är frågan. Svaret, sökt af alla tiders samhällsförbättrare, från Plato till Fourier, står ännu olöst, så vidt nemligen, som man begär, att det skall innebära ett universalmedel, en för alla gällande och ögonblickligt verkande underkur. Vår tid, i detta som andra fall hyllande arbetsfördelningens princip, har låtit den stora frågan sönderfalla i smärre och trott sig, genom att delvis och från olika synpunkter besvara den, kunna steg för steg närma sig den slutliga lösningen. Så har t. ex. den ene af de förf., med hvilka vi här skola sysselsätta oss, sökt samhällets bot i *familjen*, den andre i *skolan*. Öfverförd på dessa, oss alla så närliggande områden, är frågan af allt för ingripande art, för att böra förblifva fremmande för någon, och vi tro oss därför utan tvekan kunna inbjuda våra läsare till en liten granskning af det sätt på hvilket de tvänne förf:ne löst sin uppgift. Vi göra det så mycket hellre som den franske moralfilosofens snillrika verk redan är ganska spriddt inom våra svenska hemkretsar, om ock der ej alltid betraktadt ur den ofvannämnda synpunkten, och som den danske prestens och skolmannens djupgående framställning säkerligen redan inom Danmark och Norge vunnit den spridning den så väl förtjenar, och hvilken vi hoppas äfven inom Sverige och Finland måtte komma den till del. Det är således icke en utförlig kritisk framställning vi här våga gifva, utan endast en svag teck-

ning af grunddragen i de båda arbetena, med särskild betoning af de punkter, som beröra sjukdomsämnen inom samhället, allt detta beledsagadt af en och annan jmförande eller vägledande anmärkning.

Vi göra då början med *Familjen af Janet*.

Janet nöjer sig icke med den gamla klagan: »*samhället är sjukt!*» han vidgar den och säger: *tiden är sjuk!* och företar så, i samråd med andra läkare, sjukdomens diagnos, skärskådande dess symptom och spårande dess frö tillbaka ända till föregående släkten. Efter denna återblick betecknar han det 17:de århundradet såsom *det troende*, det 18:de såsom *det förnekande* och det 19:de såsom *det tviflande*, och anser sig dermed hafva funnit fröet till sin patients invecklade sjukdom.

En bekant vattenläkare plögade säga till sina patienter: »Sjukdom? hvad är det för prat? Allt hvad ni kallar sjukdom är endast ett kroppens bemödande att bli frisk.» Något sådant skulle man kanske kunna säga äfven om denna vår tids grundskada, och något ditåt säger också Janet. Han tror icke på alla dessa beskärnelser öfver tidens elände, som pessimisterna så gerna uppstämna. Han älskar sin tid med något af samma känsla som han egnar sitt fosterland, men han är på samma gång djupt känslig för så väl den enas som det andras svagheter och lyten. Om tviflet är tidens sjukdomsfrö, så är det dock af mycket olika art. Det kan vara till lifs, då nemligen »när det föregår forskningen och leder till pröfning (vi skulle sagt öfvertygelse); — det kan vara till döds, då när det kommer af förslappning och alstrar oförmåga af all tro. Tviflet under denna sista form yttrar sig i leda, i hän och i en vild förstörelseanda, tills det slutligen förtärt allt och ingenting annat återstår för tviflaren än orgien eller sjelfmordet.

Att, om ej bota, dock mildra detta tidens och samhällets onda är i Janets tanke familjens uppgift. Familjen har visserligen sitt ursprung i en känsla, som icke är fullt ren (hvad förf:» kallar »den med rätta så misstänkta kärleken»); men hon renar den medelst pligten och går sedan sjelf att rena samhället. Familjen har för det sjuka samhället samma uppgift som barmhertighetssystemen för den lidande menskligheten. »Likasom den senare får hon ej tveka att med sina rena händer förbinda de gräsiggaste sår, eller att, värnad af sin egen oskuld, intränga med renande och läkande medel i lastens och brottets förpestade boningar.»

Då man, som här, kan bortse från den stundom öfverlastade koloriten och den, i den svenska kopian åtminstone, ofta något konstlade teckningen, synes oss denna målning af samhällets grundskada och af familjens uppgift för dess botande lika sann som snillrik. Utgångspunkten och målet äro sålunda riktigt angifna. Återstå medlen. Hur vill förf:n att familjen skall vara beskaffad, på hvilken grund vill han ha den byggd, med hvilka nya krafter vill han att den skall verka, för att kunna fylla detta stora värf?

Det är en fråga som vi i det följande skola söka besvara.

Det ämne förf:n vill utveckla för sina åhörare (arbetet är nemligen en serie af föreläsningar hållna för ett blandadt manligt och qvinligt auditorium) är enligt hans egna ord »familjelifvet, dess moraliska inverkningar, de profningar och ansträngningar det ålägger, de belöningar det utlofvar samt den andel det har i lyckan och visheten (?) — d. v. s. *i vår jordiska bestämmelses uppfyllande.*

Högsta formen af lycka är, enligt förf:n, *lugn*, icke stens orörliga, utan det harmoniskt utvecklade väsendets lugn. Källan till all mensklig lycka är tillfredsställelsen af människans tvänne grundbehof, *det att lefva i och återupplefva genom andra*, och denna tillfredsställelse gifves endast i och med äktenskapet och föräldrakärleken. Den äktenskapliga kärlekens företrädere ligger deruti, att den bättre än någon annan känsla döljer för människan hennes tomhet, hennes intet. Den lär oss, säger förf:n, att älska och tro på lifvet. »Läran är bedräglig, det är sant, ty allt är fåfängligt och i morgon skola vi dö. Men dylika illusioner äro nödvändiga; ty utan dem skulle det för människan icke finnas lugn annat än i grafven.» Kärleken sjelf skall vissna och gå under, men den medför sin egen ersättning. Familjen fordrar af människan uppoffringen af hennes väsende, men betalar henne genom mångfaldigandet af hennes väsende. Hon tvingar människan att glömma sig sjelf, men tillåter henne att återfinna sig i andra.

Familjen gifver således mycket, men icke utan vilkor; man pockar sig icke till dess fördelar i det ögonblick man behöfver dem; dessa fördelar äro *endast* ett resultat af vanan. Sjelfva cellen (och familjen är enligt förf:n en cell, ett slags ädlare träldom) blir ljuf genom vanans makt. Att tro sig kunna uppnå ett oafbrutet lugn, vore dock att göra upp räkningen utan ödet, eller »för att tala mera religiöst», utan de profningar Gud skickar

människan, för att påminna henne om ofullkomligheten af hennes jordiska tillvaro. Smärtan kan icke undvikas och den kommer ofta i stegradt mått med den växande lyckan. *Familjen är endast en uttänjd ångest, mildrad blott af barnets smålöje och den unge mannens framgångar.*

Är då smärtan ett afgjordt ondt? Nej. Familjebandet behöfver dessa skarpa slitningar, »ces diversions sanglantes,» för att ej slappas. Vål synes hon drabba de oskyldiga med de skyldiga, men häri ligger just ett af de starkaste skälen för tron på ett annat lif. Och dessutom, hvem är utan all skuld? Smärtan har alltid en mening. Är hon ej en tuktan, är hon en varning.

Men hvar, frågar ni, är då lugnet, friden till hvilken äktenskapet skulle syfta? — »Ack!» klagar förf:n, »det är blott en *menschlig*, d. v. s. en *grumlad*, en *ständigt hotad frid* — en *vapenhvila*. Men efter den kommer en annan, mindre leende, men kanske mera varaktig, den som grundar sig på resignationen och det tåliga hoppet.»

Äktenskapet skildras såsom den innerligaste förbindelse mellan svagheten och styrkan, behaget och allvaret, arbetet och — nöjet. Men hvem intager i denna innerliga förbindelse första rummet? Hvem tillkommer makten i familjen? Tydligen den, säger förf:n, som är nog stark att försvara och nog förnuftig att kunna styra henne, tvänne egenskaper, hvilka uteslutande tillhöra mannen. Förf:n förnekar dock icke »den stora och vackra kristliga principen om könens jemnlighet»; han håller den blott inom behöriga gränser. »Den politiska jemnligheten», säger han, »fråga kvinnorna sjelfva icke efter; den borgerliga tillhör det juristerna att bedöma; jemnligheten i makt är en omöjlighet; återstår den enda verkliga, *den moraliska jemnligheten*, hvilken dock mycket väl låter förena sig med olikheten i makt, och måste det, efter som makten endast *kan* tillkomma styrkans och förnuftets representant.»

Icke som ville förf:n helt och hållet fränkänna kvinnan all andel i den själsförmögenhet, som utgör människoslägtets utmärkande kännetecken; men hennes förnuft är af en hel annan och underordnad art än mannens. Det har först och främst mindre ordning, reda och lugn. Kvinnan, säger förf:n, har endast exklusiva och ofullständiga idéer — »allt är hos henne passion, till och med förnuftet». Äfven då mannen vet föga, vet han dock alltid mer än kvinnan under samma förhållanden; hon ser blott den ena sidan af tingen, den nemligen som faller henne mest i

smaken. Det är lika lätt att bedraga henne med en sofism, som det är svårt att öfvertyga henne med en förnuftig slutledning. Undantag kunna visserligen finnas, men de upphäffa icke regeln.

Den naturliga skiljaktigheten mellan det manliga och kvinnliga förnuftet tror sig förf:n härmed i korthet hafva fastställt. När det kommer till tillämpningen får dock grundsatsen draga det kortare strået. Så förklarar förf:n bland annat att han för ingen del vill förneka fördelarne af en lycklig blandning af de båda förnuftsarterna, blandningen nemligen af det förnuft, som ser målet och det som uttänker medlen; af det som går rätt på sak och det som utfinner »de hederliga krokvägarne»; med ett ord »mellan ett förnuft, som finner hvad som bör göras och ett förnuft, som bestämmer när och huru det skall göras.»

Oss synes det, som hade förf:n med denna sista medgift så der temligen inkräktat på den myndighetens *odelbarhet*, som han från början så högt proklamerar och till hvilken han i trots af dessa afvikelser ständigt återkommer.

Men om vi nu stanna vid grundsatsen och med Janet antaga att *makten* i familjen tillhör mannen allena, hvem tillhör *inflytandet*? Hvem representerar det omskapande, det omärkligt pånyttfödande elementet, som från familjen skall återverka på samhället? Låtom oss höra hvad förf:n tänker också i den frågan.

Familjen, säger han, är för kvinnan allt; hvad som rör sig derutanför är och förblir för henne främmande. *Hon begriper icke att det finnes något som är högre än familjen, nemligen rättvisan och värdigheten.* (?) Hon föredrar att mannen egnar sig åt ett blott inbringande hellre än åt en hedrande och allmännyttig verksamhet; hon anser det nästan som en skyldighet att försvaga mannens pligtkänsla i förhållande till samhället; hon sträfvar oafåtligt att muta det offentliga samvetet, allt detta utan att förf:n därför anser henne förverka sin höga uppgift att vaka öfver och snart sagdt i sig personifiera familjens samvete. »Mannen, som är den starkare, (således äfven i moraliskt afseende) bör dock,» säger förf:n »vaka öfver hustrun, skydda henne för faror och frestelser, samt söka höja henne till den sundare idékrets, som är det manliga förnuftet förbehållen. Mannen bör med ett ord, uppfostra sin hustru på nytt, ingjuta i hennes själ *sina* idéer och *bringa henne att älska dem mer än sina egna*. Han bör nedtysta hennes egenkärlek, afväpna hennes styfsinhet och hålla en vaksam

blick på hennes från vår första moder ärfda upprorsanda och listiga herrsklystnad,» m. m.

Men bör då hustrun alls icke utöfva något inflytande på mannen? frågar ni. Jo utan tvifvel. »Hustrun,» säger förf:n, »kan i sin ordning skaffa sig ersättning, icke blott genom det hemliga välde hon, i trots af mannens vaksambet, aldrig underlåter att tillskansa sig, men äfven genom att på sitt sätt uppfostra mannen.» Arten af denna uppfostran betecknar förf:n med följande ord: »*Hon kan stundom betaga honom hans sträfhet, afhålla honom från vissa låga eller simpla vanor och göra honom — mera passande för umgängeslivet.*» (!)

Efter denna arbetets fördelning är det ej underligt att förf:n anser mannen bära största ansvaret för familjen (oaktadt qvinnan utgör dess *samvete!*) om ock hustrun ej får fritagas för all andel deri. Så t. ex. medgifves det att hustruns uppfostran kräfver af mannen de sällsyntaste egenskaper, icke blott en förening af kärlek och rent förnuft, som endast sällan påträffas, men framför allt *en ännu ung själ och ett ännu rent hjerta.* »*Är jag värdig?*» borde sålunda (förf:n antyder det åtminstone) vara den första fråga mannen gör sig, då han tänker vid sig fästa och efter sitt godtycke omdana ett annat väsende.

Hustruns mera underordnade uppgift synes icke förutsätta några sådana pröfvande samvetsfrågor, eller inalles några kardinaldygder, om ej det passiva uppgifvandet af sig sjelf och af allt, löst eller fast, ärfdt eller förvärfdt, som medförts i boet. Den unga hustrun skall nemligen, enligt Janet, icke blott obetingadt underkasta sig mannens myndighet, utan derjemte offra och likasom afkläda sig hela sin egen individualitet, (den må nu yttra sig i idéer eller nycker, karakter eller lynne, grundsatser eller naturliga ingifvelser) för att ikläda sig mannens. Äfven här sviker dock regeln när det kommer till tillämpningen. Så t. ex. omtalar förf:n hur vackert det är att se man och hustru öfverlägga om familjens bästa, utan att man kan säga från hvem besluten utgått — något som dock ej bör vara honom svårt att uträkna, om det verkligen lyckats mannen att upptrycka ur hustruns själ alla egna idéer och ditplantera sina i stället. Men icke nog härmed. Då familjen föörenats af mannens laster, då hemmets helgd profanerats af hans oordningar, åligger det *den, af den lastbare mannen, efter hans inneboende ideal uppfostrade unga makan,* att rena hemmets luftkrets och återföra lyckan och ordningen till den husliga härden. Det synes i san-

ning vara för mycket begärdt! Förf:n inser det också omedvetet, då han uppställer *resignationen*, d. ä. underkastelsen under ett oundvikligt ondt, såsom den hustruliga lyckans *ultima Thule*. »Resignationen är en kall, en sorglig dygd,» han medger det, »men qvinnan förmår intet emot ödet.» Det är icke ens hoppet om framgång, endast *pligten* som bör leda hennes bemödanden; dygden är hennes enda tröst, fromheten, »*den alltid så nyttiga fromheten*» hennes enda försvarsvapen emot sig sjelf.

»*Rädda dig sjelf genom en from resignation!*» se der, enligt Janet, slutsumman af en makas lifsuppgift, höjdpunkten af det hustruliga idealet.

Men att rädda sig sjelf, är icke att rädda hvarken mannen eller familjen, eller genom dem samhället.

Om qvinnan således i egenskap af *maka* står maktlös gentemot den försvagade familjen och det sjuka samhället, så återstår henne dock *modrens* uppgift, och hit har väl då Janet förlagt hela tyngdpunkten af det qvinliga inflytandet?

Låtom oss se till!

Barnets första *fysiska* uppfostran skildras naturligtvis såsom modrens ensak, och detta på ett sätt, som måste tillvinna sig läsarens varmaste sympatier. Så t. ex. skärskådas påståendet att digifningen är modrens yppersta pligt, och beledsagas af en varnande erinran om att det finnes goda ammor, som dock äro högst medelmåttiga mödrar — att fulla spenar kunna förenas med ett förtorkadt hjerta — att det dock är af hjertat som lifvet utgår — att med ett ord, modrens första och yppersta pligt är något annat och mera än den blott animala förrättningen och den dermed följande instinktliska kärleken. Och dock kan förf:n ej finna ord nog starka för ogillandet af en mor, som *kan* gifva sitt barn den första näringen och låter världens nöjen eller andra lumpna skäl afhålla sig derifrån. Hela framställningen är i vårt tycke förträfflig och väl förtjent af alla unga mödrars behjertande.

Men, säger förf:n, öfvergå vi till den *moraliska* uppfostran så finna vi att fadren spelar den första rolen och att på honom hvilar det största ansvaret. Den moraliska uppfostran innebär, enligt förf:n, tvänne hufvudmomenter, först att bibringa den *obetingade* och sedan den *frivilliga*, den *tänkande* lydningen. Båda dessa uppgifter kräfva en förening af myndighet och rent förnuft, som är mannen allena förbehållen. *Alltså tillkommer den moraliska uppfostran företrädesvis, om ej uteslutande, fadren.* Det är han, som skall ingjuta i barnets själ lifvets grundprinciper:

ordning och *pligt*; det är han, som skall lära det, att icke betrakta sig själf som medelpunkt och måttstock för allting samt att från den yttre ordningen höja sig till den inre, af *pligten* föreskrifna, som gör människan beroende endast af sig själf och af sitt eget samvete.

Modrens uppgift kommer i andra rummet och består i att lära barnet älska dessa fadrens lärdomar, på samma gång hon går emellan barnet och fadren och tar det förra i försvar emot den senare. Modren representerar i familjen rörelsepartiet, fadren konservatismen. Fadren sträfvar att återhålla och betvinga, modren att utveckla och frigöra. Fadrens vapen är *förnuftet*, modrens »*vintalelsen*», d. ä. förklarar förf:n, »*en slughet utan lögn, som på ett mildt sätt riktar barnets vilja mot det rätta och goda*».

Samma fördelning af uppgifterna gäller inom den religiösa uppfostran. Fadren har att inskräpa det stränga och vördnadsbjudande, modren det ljuftva och tröstande i religionen. »Fadren undervisar barnet om Gud, modren lär det att bedja.»

Härmed har förf:n antydt fadrens och modrens naturliga förhållande till barnet. Dock tillkommer sonens uppfostran hufvudsakligen fadren, och dottrens modren; här öfvertar modren en del af den faderliga myndigheten, hvaremot hon i förhållande till den uppväxande sonen »återtager sin naturliga rol af *eftergifvenhet* och *deltagande*». I full öfverensstämmelse härmed skildras modrens ställning till sonen såsom en företrädesvis *lidande*. Modren *lider*, då hon måste skiljas vid sonen på det han utom hemmet, i skolan, må beredas för lifvet; hon lider *dubbelt* då han sedan frivilligt, med otålig brådska skiljer sig från henne, för att kasta sig in i verldslifvets hvirvel; hon lider *hundra-dubbelt* då han dukar under för de frestelser, som der omgifva honom. Och skall något återhålla honom på branten af bråddjupet, är det, icke den moderliga uppfostrans renande och bevarande kraft, utan modrens tårar. Således äfven här det passiva elementet förherrskande. Men om nu också, såsom förf:n tyckes tro, modrens *eftergifvenhet*, *deltagande* och *tårar* skulle vara tillräckliga att återhålla sonen från yttre felsteg — äro de väl mäktiga nog att motverka sjelfva benägenheten till det onda eller röja väg för kraften till det goda? Kunna de i minsta mån bidra till danandet af *mannens karakter*, eller af den blifvande *familjefadrens* och *medborgarens inre personlighet*? Med andra ord: *kan kvinnan, i sin egenskap af moder bidra att genom familjen rädda*

det sjuka samhället? Enligt Janet's begrepp om modrens uppgift synes det fullkomligt omöjligt.

Men kanske har förf:n grundat denna sin uppfattning endast på hvad man under nuvarande sorgliga förhållanden kan begära af qvinnan. Måhända hoppas han något mera af henne i framtiden. Visserligen anser han de flesta af hennes öfverklagade fel och själslyten medfödda och tillhörande hennes lägre natur. Men han har dock antagit att hon, ännu såsom gift, kan vara mottaglig för en ny uppfostran, grundad på mannens upplyftande och förädlande inflytande. Så mycket mer bör hon då vara det i barnaåren, tänker läsaren, och kommer så till den helt naturliga slutsatsen, att en del af den manliga öfverlägsenheten redan genom *fadren* borde kunna komma qvinnan till del, och den blifvande makens uppfostringsvärf derigenom underlättas, samt grundnen läggas till ett kraftigare och verksammare inflytande af modren på sonen. Lifvad af dessa och dylika föreställningar skynda vi att uppslå kapitlet om *dottern*.

Den unga qvinnans uppfostran, säger Janet, skall verka i trenne riktningar, i det den dels utvecklar *de yttre behagen*, dels *själens* och dels *hjärtats* egenskaper. Af dessa trenne uppgifter eignar förf:n det ojemförligt största utrymmet åt den första, hvarvid *skönheten*, *klädseln* och *uppträdandet i umgängeslivet* afhandlas med äkta fransk utförlighet. Af *hjärtats* egenskaper är det egentligen blott *en*, nemligen oskulden, som tages i närmare skärskådande; men detta i vårt tycke på ett förträffligt sätt. Särskildt anbefalla vi den ypperliga jmförelsen mellan oskuld och okunnighet till alla mödrars behjertande. Att för bevarandet af den qvinliga oskulden lita på några förbud, eller någon blott yttre bevakning, är enligt Janet ett lika bedräfligt som vanligt misstag. I hans tanke skulle t. ex. ett allvarligt och lugnt moderligt samtal om de menskliga böjelserna, de pröfnin-gar, de frestelser, den lycka och det ansvar de innebära, vara mera egnadt att skydda en ung inbillning än alla förbud mot romanläsning; »den sämsta romanen» tillägger han, »är den som ungdomen författar åt sig sjelf i drömmeriernas enslighet.» Man kan ej nog omsorgsfullt skydda renheten och oskulden hos den unga flickan, fortsätter han, men det kan ske endast genom att småningom lära henne sjelf skilja mellan godt och ondt. Hjertat är härvid icke ojäfvigt; förnuftet måste uppkallas att delta i rådslutet. Med andra ord, »qvinnan måste, likasom mannen, lära att styra sig sjelf; då man söker leda qvinnan genom blotta in-

stinkiten, under det man bildar mannen genom förståndet, felar man i aktning emot henne på samma gång man själf förfelar sitt mål.» Ifråga om den sedliga uppfostran gäller alltså för båda könen en och samma ledande grundsats, om än i olika grad tillämpad, den nemligen af »en förständig och upplyst frihet».

Helt annorlunda räsinnerar förf:n då han öfvergår till den intellektuella uppfostran. Här är det icke längre fråga om frihet eller själfstyrelse, utan endast om maktspråk. »Hvar,» frågar han sig, »bör gränsen sättas för den unga qvinnans rättighet att tänka, tala och reflektera? I hvilken grad anstår det henne att hafva ett eget omdöme? Och han finner på dessa spörsmål intet annat svar än Fénelons råd:

»Lären qvinnan, att det med afseende på vetenskapen finns en blygsamhet lika ömtålig som den, hvilken inger fasa för lasten» — samt Madame de Saussures danaidiska grundsats: »qvinnan bör hafva smak och fallenhet för studier, men förskonas för *sjelfva kunskapen.*»

Ännu mer än vanligt vacklar dock vår författare här mellan grundsats och tillämpning. Han erkänner att det icke är nog för qvinnan att, som ett svenskt ordspråk säger, »veta att gå in när det regnar». Han ber henne helt bevekligt att icke förblifva helt och hållet främmande för andens fördelar, för sinnet för skön konst och litteratur, för en utsökt konversations behag» m. m. Men rädd att härmed hafva gått för långt, skyndar han att tillägga:

»Jag säger icke därför att qvinnan bör vara lärd; hon gör till och med bäst uti att icke söka bedöma eller yttra sig i upphöjda ämnen. Jag medger att hon icke behöfver veta särdeles mycket; men att genom något litet studium, någon liten undervisning söka tillegna sig en prydd själ, en fin smak, ett valdt sätt att uttrycka sig, bör likväl ej förnekas henne. Bättre är dock att bibringa den unga flickan dessa fördelar samtalsvis, än genom någon bestämd och öfverlagd undervisningsplan.»

I trots af allt detta lägger imellertid förf:n den största vikt på »de grundliga och behagliga egenskaper», den omdömeskraft, den förmåga att skilja det passande från det opassande, det sanna från det falska, det eviga från det tillfälliga, som bildas just genom sjelfva undervisningen och som är af långt högre betydelse än de inlärdas begreppen. »Det är icke studiernas bokstaf utan deras anda, som är det väsentliga,» säger han, och häri instämma vi säkert alla.

Den bästa sysselsättning för den unga qvinnan under det hon afvaktar sitt blifvande öde är, enligt Janet, »ett själfullt utöfvande af de sköna konsterna», jemte ett måttligt njutande af världens nöjen. Dertill böra komma lektioner i hushållskonst samt de omvexlande småbestyr, hvilka bättre än något annat fördrifva ledsnaden, »denna den unga flickans farligaste fiende».

Väl skall den unga qvinnan alltid komma att hysa en viss förkärlek för det lysande, det yttre, men man bör dock småningom söka bringa henne derhän att skatta förtjensten högre än skenet, att önska vara god utan att förakta att vara behaglig, samt att sky allt, som förslöar själen och förtorkar hjertat. *Hvilken* kraft, som skall bringa henne derhän, derom får man dock ingenting veta. *Hedern* och *pligten*, hvilka i mannens uppföstran spela en så stor rol, finnas här icke ens nämnda; *dygden* endast i förbigående. »Den unga qvinnan,» säger förf:n, »har föga initiativ, och man kan därför icke begära af henne utöfningen af höga dygder. Dock bör hon ega dygden i princip och ej vara okunnig om dess värde.» Någon närmare uppgift om arten af denna allmänna dygdeprincip söker man förgäfvets. Om den unga qvinnan bör lefva för sig sjelf eller för andra; om hon är ämnad att i framtiden endast *emottaga*, eller möjligen äfven *utöfva* något inflytande; om det finnes något samband eller någon inbördes ansvarighet mellan *hennes* blifvande uppgift i hemmet och *mannens* i samhället — om allt detta ger henne Janet's bok ingen aning.

Intet medvetet mål, ingen ledande grundtanke för qvinnans lif finnas ens i de allmännaste drag antydda.

Att t. ex. qvinnan, hennes öde må gestalta sig hur som helst, dock alltid måste utveckla sig till en sann och hel människa, i enlighet med de anlag Gud hos henne nedlagt; att denna människa dock äfven i bästa fall är en svag och ofullkomlig varelse, af sig sjelf vanmäktig till det goda; att hon måste i sig emottaga en högre kraft, för att sjelf få del uti *och i sin mån bringa andra till delaktighet af ett högre, ett evigt lif*; att qvinnan på detta sista, så väl som på alla andra lifsområden, har sin egendomliga uppgift, icke identisk med, men djupt ingripande i och innerligt samverkande med mannens — om allt detta låter oss Janet ingenting veta, af den enkla orsak att han sjelf ingenting vet derom. Blott i *en* enda punkt har han velat lyfta qvinnan från instinktens till medvetandets, från *barnets* till *människans* ståndpunkt. Detta må vara nog, för att i viss mån rädda

henne sjelf, men icke för att låta henne medverka till mannens räddning och genom denna till samhällets.

Hoppet att Janet genom införande af några nya och högre motiver i kvinnans uppfostran skulle söka vinna sitt mål var således en villa. Här som alltid sviker grundsatsen vid tillämpningen. Förf:n inser att samhället icke kan räddas genom sig sjelft, eller genom mannen allena, och vädjar således till familjen, *men utelemnar vid användandet af denna hjälpkraft, just det nya element, som med densamma tillkommit*, i det han öfverlemnar hela frälsningsverket åt mannen, utan att *för* eller *genom* honom taga något *qvinligt* — vare sig *hustruligt* eller *moderligt* — inflytande i anspråk.

Detta misskännande af kvinnans betydelse är i vår tanke en genomgående brist i Janets arbete, som bryter udden af hans skarpsinnigaste argumenter och låter äfven hans mest lysande och varmhjertade räddningsförslag skjuta förbi målet. Har läsaren mod att genom de klingande fraserna och det bländande bildspråket söka sig fram till sjelfva grunden för förf:ns lifsåskådning, märker han dock att denna brist är blott den naturliga följden af en annan, djupare liggande och mera genomgripande; en brist som i ett rent vetenskapligt arbete kanske kunde ursäktas, men som i en framställning, hvilken betecknar sig sjelf såsom ett slags »*praktisk hemfilosofi*» är och förblir (i vår tanke åtminstone) ett grundfel, som de högsta snillegåfvor och de ädlaste afsigter icke kunna återköpa.

»Hvilken är då denna brist?» fråga med en viss otålighet Janets beundrare. Vi låta Paulus svara:

»Om jag talade med människors och englars tunga, och hade icke *kärleken*, så vore jag en ljudande malm och en klingande bjellra.»

Med andra ord: Janet har gått tillbaka till stentaflorna och det gamla förbundet. De tvungna medgifter han stundom gör åt den kristna lifsåskådningen framstå blott såsom afvikelser från hans egen. Han har bokstafven, men icke anden, han har lagen men icke dess fullbordan, syndamedvetandet men icke godtgörelsen.

Så t. ex. känner han, att den menckliga kärleken icke är fullt ren och att således det heligaste af alla menckliga förbund hvilar på en icke ofelbar grund. Han känner att familjens band skule slappas om det ej tilldroges af smärtans tuktande hand. Men då han vill söka en renande och förbindande kraft finner

han ingenting annat än pligten, och när denna sviker — en kall resignation. Familjen är sålunda ingenting annat än »en uttänjd ångest» — den äktenskapliga kärleken en illusion — hustruns yttersta mål resignationen — modrens uppgift ett ständigt lidande — familjens motiv en lögn, sublim, oundviklig, men dock en lögn. Familjen grundar sig ju nemligen, enligt Janet, på hoppet att kunna upphäfva mensklighetens *intet*, genom att låta henne upplefva i andra: »en skön villa!» utbrister förf:n, »ty dessa andra äro i sig *intet*; det är icke sannt hvad filosofen säger, att man lefver för lifvets skull; man lefver i sjelfva verket endast för att dö: *allt är fåfängligt!*»

Hvad är detta, om icke förtviflan, den följdriktiga konsekvensen af lagens förkrossande tuktan? Det är sannt, förf:n vädjar aldrig till den gudomliga lagen. Bland alla de storheter han citerar, från Sokrates till Mad. de Saussure, finnes ingen plats för någon af »de Guds män, som hafva talat, rörde af den Helige Ande». När han en enda gång anför Skriften sker det med hänvisning till Fénelon. Men det gamla förbundets anda genomgår dock påtagligen hela hans lifsäskådning. Deraf detta alltid fåfänga bemödande att med lag värna hvad endast tro och kärlek kunna bevara. Deraf förbudet mot äktenskapsskillnad; deraf det småaktiga sönderdelandet af fadrens och modrens uppgift samt det noggranna afvägandet af föräldrakärleken i vissa doser med olika ingredienser; deraf uppställandet af olika lifsprinciper för olika åldrar; deraf äfven förf:ns ursäkt, för att ha vågat försvara en »med rätta så misstänkt känsla som kärleken»; — deraf ändtligen det förtviflade erkännandet, att denna känsla och det derpå grundade äktenskapet, ja, att hela familjen är ingenting annat än en sublim illusion — »ty i morgon skola vi dö*»).

Sålunda söndrad emot sig sjelf står familjen vanmäktig gent emot sin egen uppgift — den att uppfostra menskligheten icke för det timliga, men genom det timliga för det eviga lifvet. Hon blir icke då den milda, men ständigt verksamma barmhertighetssystem, som utan tvekan går att med sina rena händer förbinda de gräsligaste sår; hon blir sjelf en lidande martyr, eller — för att begagna förf:ns eget uttryck — en »*Mater dolorosa*». Men är det väl denna i tårar försmältande moderlighet, som skall

*) Kärleken, säger förf:n bland annat, tror sig vara evig; det är en illusion, ty då skulle också ungdomen, skönheten och inbillningskraften vara eviga? Det är endast förvandlad till *pligt*, som kärleken får ett slags evig tillvaro, »en mensklig (jordisk?) evighet», representerad af familjen.

kunna lösa den uppgift förf:n förelägger henne, då han lika skönt som sannt säger: »Likasom den unga qvinnans mjölk återskänkte lifvet åt den döende fadren, så skall moderlighetens idé ingjuta i det förslappade samhällets ådror ett renadt blods pånyttfödande kraft.»

Vi tro det icke och förf:n synes sjelf misströsta om förverkligandet af sitt ideal, då han i slutorden vill likasom hopsummera all den välsignelse, samhället har att vänta af familjen och ej finner något högre uttryck därför än detta:

»Samhället skall (genom familjen) lära att buga sig för de två högsta föremål, som det, enligt Kant, blifvit oss människor gifvet att känna: *Pligten i våra hjertan och stjernhimlen öfver våra hufvuden.*»

Antaget att detta mål verkligen uppnås, hvad vore dermed vunnet? Har icke samhället i alla tider böjt sig under pligten, uttryckt genom lagens bokstaf, och har det ej alltid erkänt ett visst beroende, om ej af stjernhimlen, så dock af den allmakt, som »morgonstjernorna lofsjunga»; men har det väl deraf hindrats att ständigt allt djupare och djupare intrycka i sitt hjerta den tviflets blodiga och dödande pil, som Janet så betecknande angifvit såsom dess innersta sjukdomsorsak?

Vi tro icke det gifves mer än ett svar på den frågan.

»Men,» invänder man, alltid återkommande till det första, bländarde intrycket, »Janets *Familj* har dock så mycket som är skönt och godt, så mycket som man kan lära af och glädjas åt.»

Ja väl, vi medgifva det villigt. Hon har *mycket*, — hon har *allt* — utom »det allena nödvändiga» — *försoningen och frigörelsen i Kristus.*

»Låter barnen komma till mig.

Jag är vägen, sanningen och lifvet; den mig följer, han skall icke vandra i mörkret.

J skolen förstå sanningen och sanningen skall göra eder fria.

Kommer till mig J alle, som ären bedröfvade och jag vill hugväia eder.

Di skola alla vara ett, såsom du Fader i mig och jag i di.

Jeg lefver. J skolen ock lefva!»

Af hela denna frälsningsplan vet den franske moralfilosofen intet.

Sin sjuklings tillstånd har han med sällspord klarhet genomskådat; det hemliga sjukdomsfröet har han uppsparat; Bethesda-

dammen har han funnit. Men engeln, som skulle lösa dess bundna helsokraft, och den starke hjälparen, på hvilken den borttagne väntar — dem känner han ej.

Har den danske prestmannen lyckats bättre i sitt bemödande? Det är hvad vi nästa gång skola försöka att pröfva.

Esselde.

5. Sidsel*).

Först da jeg var sexten Aar blev jeg confirmeret. Den gamle Præst, der forberedte mig, talte saa simpelt og varmt, rigtig inderligt; det gik lige til Sjælen. Hvad han sagde var Alt saa kjendt, og dog havde det ligesom været borte for mig; o, jeg var vist bleven meget slet i de sidste Aar; det var jo ikke længere en Lyst og Glæde at tænke paa Vor Herre, Noget inde i mig stred imod og frygtede ham.

Hvor jeg havde Trang til at betroe mig til den venlige gamle Mand og bede ham om Raad og Bistand. Jeg besluttede tidt at gjøre Alvor af det, men manglede Mod; dog det maatte og skulde skee. Saa ventede jeg da en Dag til den Sidste var gaaet, og bankede saa frygtsomt paa Helligdommen.

Præsten sad, med böiet Hoved, i sin Lænestol, fordybet i Læsningen af et Brev; der var et tankefuldt, bekymret Udtryk i hans Ansigt; Furerne paa Panden vare dybere end sædvanligt.

»Hvem der? ah, det er Dem, De forstyrrer slet ikke, tag blot Plads. — Jeg har længe ahnet, at De havde Noget paa Hjerte; jeg har kunnet læse Dem det ud af Öinene. Gid jeg nu maa kunne tröste eller raade Dem. Hvad er det, Barn, tal frit ud.»

Jeg begyndte usikkert og stammende, men blev snart varm, og saa kam Ordene af sig selv. Det var saadan en Lettelse endelig engang at faae rigtig udtalt. Var det ikke en frygtelig, frygtelig Uret, at beholde mine Breve, hvordan skulde jeg raade Bod herpaa, hvad skulde jeg gjøre?

Den gamle Mand saae alvorligt og sörgmodigt paa mig.

»De er meget bitter», sagde han, »og er De ikke ogsaa meget utaknemmelig. Den Pleiemoder, der viser Dem saa stor

*) Fortsättning och slut från 10:de årgången 6:te häftet.

Omhed i alle andre Forhold, har vistnok sine Grunde. — De var et Barn, da De forlod Hjemmet, og kan ikke dømme klart.»

»Det er netop det Skrækkelige,« afbrød jeg ham lidenskabeligt, »der kastes ligesom en Skygge paa Moder, som om Berörelsen med Hjemmet kunde fordærve mig. Og saa staaer hun dog saa høit over mig Stakkel og alle dem, der foragte hende. — De tænker maaskee, at det taler mod Moder, at jeg er saa hidsig nu, og saa lidt skaansom, men De maa huske, hvor lille jeg var, da jeg forlod hende; hun vilde have luget alt det Ukrudt bort, der nu har faaet Lov til at voxe og trives.» Jeg brast i en ustandselig Graad.

»Tys, tys,« han lagde sin Haand kjærligt paa mit Hoved, »det være langt fra mig at ville sætte en Moder ned i hendes Barns Öine, mindst, hvor jeg slet ikke kjender Forholdene. Baandet mellem Forældre og Börn er stærkt, og kan ikke saadan sönderrives; at forsöge derpaa er visselig et Feilgreb, om det end er skeet i den bedste Mening. Det er kun denne, De ikke tör miskjende hos Deres Pleiemoder. — Önsker De, at jeg skal tale til hende om Sagen?»

»Det havde jeg ikke tænkt, jeg meente — jeg troede, at Pastoren maaskee vilde tillade, at Moder sendte et Brev gjennem Dem.»

»Först bör vi dog tale med Deres Pleiemoder.»

»Maaskee er det ogsaa bedst, naar De vil være saa inderlig god. Moders sidste Formaning til mig var: »vær sanddru og oprigtig, fordölg Intet, glem aldrig Vor Herre.« — Men nu vil min Pleiemoder fremstille Sagen for Dem, som den staaer for hende, og der vil igjen kastes Skygge paa Hjemmet, det veed jeg. Gid De vilde spørge hende rigtig ud, Herr Pastor, hun har ikke det Mindste at holde sig til, med Undtagelse af vor Fattigdom. — Min Pleiemoder giver Meget bort, og er ikke uden Hjerte for de Fattige, men hendes Medlidenhed er blandet med en uovervindelig Mistro og Ringeagt; hörer hun noget Slet om en Enkelt, undskylder hun det strax: »hvor kunde man vente Andet af saadanne Folk«. Mit Blod koger, blot jeg tænker paa hendes Mine, og saa denne Mine i Forbindelse med Moder!»

»De kan være ganske rolig, mine kjære unge Pige,« svarede han mildt, »jeg skal ikke lade mig paavirke. Den Moder, der giver sit Barn saadanne Raad og Lærdomme, fortjener at agtes

og æres. — Kast Deres Sorg paa Vor Herre, gjør det heelt og fuldt! Han har Omsorg for ethvert af sine Börn, og vil före Alt til det Bedste.»

Næste Dag kom Præsten og bad om en Samtale i Eenrum med min Pleiemoder. Hun fulgte ham med det tilbageholdne, næsten lidt stolte Væsen, hun pleiede at vise ligeoverfor Fremmede. Efter faa Öieblikkes Forløb, kom han ene tilbage.

»Det förte ikke til Noget, desværre; der behövedes ingen Trediemand mellem Dem og hende, sagde hun. Det gjorde mig meget ondt, at see i hvor höi Grad min Indblanding saarede og krænkede hende».

»Tilstod hun at have tilbageholdt Brevene?»

»Om egentlig Tilstaaelse var der ikke Tale; jeg kom jo i al Beskedenhed, ikke som en anmassende Anklager. I Talens Löb yttrede hun imidlertid, at hun kun stod Gud og sin Samvittighed til Regnskab for hvad hun havde gjort; maaskee var dette en indirecte Tilstaaelse. — Hun veed nu, at De vil bede Deres Moder sende næste Brev under min Adresse.»

»Aa, Gud skee Lov, tusind, tusind Tak!»

Saa kunde jeg da haabe at faae Brev igjen. Moder vilde vist troe, at vi vare paa Reiser, eller udlægge det paa en anden Maade, der ikke kom Sandheden nærmere; jeg havde aldrig meddelt hende min Mistanke.

Da min Pleiemoder og jeg mödtes ved Middagsbordet, saae hun alvorligt paa mig, men sagde Intet. »Har jeg fortjent dette af Dig,» stod dog tydeligt at læse i hendes udtryksfulde Öie.

Et Par Dage för Confirmationen, fik jeg mit lille Brev fra den elskede Haand; hvor jeg kjendte de smaa travle, hjælpelöse Bogstaver! jeg kyssede Brevet mange, mange Gange, för jeg blev rolig nok til at læse det. O, hvor de milde, kjærlige Ord gjorde mig godt og husvalede mig, og dog var det, som jeg ikke fik Nok, ikke blev fuldt tilfredsstillet. Den stille Fred, der aandede gennem hver Linie, fandt ingen Gjenklang i mit urolige Sind. Hun længtes dog ikke efter mig, som jeg efter hende!

Erik havde besøgt dem dette Efteraar, stod der; han var nu anden Styrmand, saa flink, hæderlig og afholdt. Ane Grethe hilste flittigt; hun var en stor, rask Pige. Moder kom sig ogsaa godt; det lysnede jo paa alle Kanter; man maatte ikke være utaknemmelig mod den naadige Gud, men skjønne paa hans Gaver, havde han end taget det Bedste fra En for en Tid. — Meente hun mig? o, nei, det var naturligviis Fader.

Min Pleiefaders Helbred blev daarligt henad Foraaret; Lægen foreslog en Reise, og da Ondet tiltog, indvilligede han omsider. Det var haardt at forlade det regelmæssige Liv og alle de tilvante Beqvemmeligheder, men det var endnu haardere, ikke at kunne nyde godt af nogen Ting paa Grund af Ildebefindende og Misstemning. Et Forsøg maatte vel gjøres; med Penge kunde man jo faae det nogenlunde som man ønskede paa ethvert Sted; desuden vilde det mere Barnet.

Denne sidste Bevæggrund var ikke den svageste. Min Pleiefader havde vænnet sig til mig og holdt af mig; han havde Tillid til min Character — saadan som han tænkte sig den, thi han kjendte mig kun lidt — og fandt Behag i mit Ydre. Det morede ham at forære mig Kostbarheder og skaffe mig Fornöielser. Egentlig Lyst til Reisen havde jeg dog ikke, men jeg var ethvert Sted hellere end i Hjemmet, hvor Forholdet blev mere og mere uudholdeligt for min Følelse. Der maatte gjøres Et eller Andet, jeg maatte tage mit Parti, hvorledes kunde jeg endnu ikke indsee, men det maatte udfindes. Og saa brød jeg mit stakkels Hoved med de taabeligste, meest udførlige Planer. Reisen var ligesom en Udsættelse. Den staaer underlig taaget for min Erindring. Hvad nytter det at see Alverdens Herligheder, naar det lette, glade Sind og det aabne modtagelige Öie mangler. Bjerge og Floder, Pragtbygninger og Ruiner, Malerisamlinger og Museer vakte samme lunkne, ligegyldige Beundring. Kun, naar vi kom til Söstæder, og jeg saae den frie Strand, slog mit Hjerte raskere: om jeg nu traf Erik her! og mit Öie ledte i Masteskoven efter det röde Dannebrog.

Det var vistnok en meget naragtig Tanke; jeg fortalte mig det ogsaa selv, men Haabet kom dog igjen hver Gang jeg saae de klare Bölger spille i Solen, og Haabet narrede ikke, det gik i Opfyldelse, uventet og forunderligt, som i et Eventyr. Det var en smilende Augusteftermiddag; paa Tilbageveien fra Rom opholdt vi os et Par Dage i Nizza, og havde netop besøgt nogle Boutiquer og gjort forskjellige Indkjøb. Der var stærk Trængsel paa Veien til Hotellet; jeg var ganske fortunlet af de mange forskellige Lyde, det blændende Sollys og alle de brogede Dragter.

»Tag Jer iagt, tag Jer dog iagt!« löd det pludselig tæt ved os i det gode gamle danske Sprog. Idetsamme blev en halt, krumböiet Moerlille, der stod lige foran et Par vælige Heste,

reven bort og sat tilside som en Dukke. Hun knixede, gesticulerede og takkede sin Redningsmand. Han forstod hende vist ikke, thi han rystede paa Hovedet, loe, nikkede og gav hende tilsidst en Sölvpenge. Det var en höi, smækker ung Mand i pyntelig Sömandsdragt med klare blaae Öine og lysebrune Kröller; det solbrændte Ansigt straaede af ungdommelig Munterhed. Der var Noget i Stemmen og den friske Latter, som öieblikkelig slog mig. Store Gud, var det Erik? o ja, jeg kjendte det freidige, forstandige, og dog saa troskyldige Udtryk, selv Skjælmen fra Barndommen sad endnu i Öiet.

»Vær rolig, Cecilie, Du ryster jo. Der skeete ingen Ulykke; see, hvor rask den Gamle humper afsted ved sin Stok.»

De havde Intet mærket, og nu var han ogsaa borte i Stimlen, hvad skulde jeg gjøre!

I Hotellet havde vi truffet en Ungdomsbekjendt af min Pleiefader, en afgaaet Söofficeer, der ogsaa reiste for Helbredet. Han sad i vor Leilighed rygende sin Cigar og ventende paa os. — Skulde jeg henvende mig til ham? det lod jo til at være en venlig, velvillig gammel Herre.

Da han gik, fulgte jeg ham ud.

»Er her mange danske Skibe i Havnen, Capitain Tang?»

»Ikke saa faa for Öieblikket.»

Jeg fortalte om det flygtige Möde paa Gaden, og bad ham instændigt opsöge min Broder. Erik Jensen, anden Styrmand, Skibets Navn vidste jeg ikke, men stoledede paa ham.

»Ingen Undskyldninger! jeg vilde gjøre Mere, for at tjene min unge Veninde. — Var det ham, bringer jeg ham med imorgen.»

Hvor jeg var urolig og spændt hele den Aften og næste Formiddag.

Hvad vilde de sige, naar han kom?

Henimod Middag indfandt Capitainen sig; hans ellers saa joviale Ansigt var alvorligt og höitideligt.

»Der lagde sig uventede Hindringer iveien for den Commission, jeg skulde udrette. Det var en let Sag at finde den unge Mand — han er anden Styrmand paa »Perlen» og faaer det bedste Lov af sine Foresatte — men det var en vanskelig Sag at overtale ham til at gaae herhen. Han havde en god Hukommelse, sagde han, og var en Gang i Kjöbenhavn bleven viist Dören, bogstavelig viist Dören, da han vilde besöge sin Söster. — Paa mit Ansvar fulgte han imidlertid, og er her.» Capitain-

nen talte höit og lydeligt med Blikket fæstet paa mine Pleieførelde. Nu aabnede han Dören, og Erik traadte ind.

Han blev staaende tæt ved Indgangen med opreist Hoved; saarett Stolthed blussede paa hans Kind.

»Erik, kjære, kjære Erik!»

Han saae halv overrasket, halv forlegen ud, da jeg greb begge hans Hænder — de vare saa store, saa brune og haarde — og førte ham hen til et Vindue.

»See dog paa mig, Erik, nei rigtigt! — Kan Du slet ikke kjende mig igjen? jeg kjendte Dig strax. — Vi holdt dog saa meget af hinanden för; har Du reent glemt Din lille Söster?»

»Du er saa forandret, Sidsel, jeg kan ikke forstaae, at det virkelig er Dig.» Han dreiede sin Hat, som længtes han efter at gaae.

»Fortæl mig lidt om Moder; Du har jo været hjemme, hvordan har hun det?»

»Nu gaaer det bedre; Faders Död var jo et svært Knæk, og jeg troede aldrig hun skulde forvinde det, men sidst var det dog vor gamle Moer igjen.»

Min Pleiefader, der havde siddet maallös, nærmede sig i idetsamme, blodröd af Harme.

»Kan det nu ikke være nok,» spurgte han skarpt.

»Jeg kom ikke ukaldet!» Erik rev sin Haand fra mig, hans Öie lynede.

»De kom paa mit Ord, min Dreng,» den gamle Capitain saae ogsaa ophidset ud, »og Den, der fornærmer Dem, fornærmer mig. Enhver Söster kan være stolt af saadan en Broder, skulde jeg mene. — De gjør Flaget Ære, min Gut,» han slog ham haardt paa Skuldren, »og en större Roes kjender jeg ikke. Ja, gaa kun, en brav Karl venter ikke, til man kaster ham nedad Trappen.»

»Men, Erik, siig mig dog Farvel!»

Han vendte sig, saae et Öieblik paa mig, og sagde saa pludselig med al sin gamle Hjertelighed:

»Farvel, Sidsel, og Gud velsigne Dig for Din trofaste Kjærlighed.»

Dören var neppe lukket, för min Pleiefader bröd ud: »Hvad er Dette? hvad skal det betyde? hvor turde Du vove?»

Min Pleiemoder var bleg og forfærdet; hun frygtede den Vrede, der svævede over mit Hoved, altfor meget, til selv at

være vred. Hvad mig angaaer, var jeg forunderlig rolig, ligesom styrket.

»Hvorfor bad Du os ikke om Tilladelse? naa, saa svar dog!»

»Hvorfor fik jeg ikke min Broder at see, da han vilde besøge mig i Kjöbenhavn? den samme Grund havde vistnok gjort sig gjældende her.»

»Jeg troer, Guds Död, at Pigen har mistet sin Forstand, vil Du trodse mig?»

»O, nei, ikke trodse, jeg handlede, som Naturens Stemme böd. Den lader sig ikke saadan qvæle; jo mere den undertrykkes, desto höiere raaber den indvendig.»

Det lettede mig at tale aabent og uforbeholdent og lade Dem ahne, hvad der boede i mig og engang maatte komme til Udbrud.

Min Pleiefader var kold og uvenlig i flere Dage; det ærgrede ham ogsaa, at Capitainen tog Sagen saa alvorligt og holdt sig fra os.

Da vi kom hjem til den gamle Bolig paa Strandveien, og det gamle Liv begyndte, faldt Modlösheden trykkende over mig; hvor var der dog en Udvei?

Sidst i September fik min Pleiemoder Besög af en ældre Halvsöster, der var gift med en Herremand i Jylland. Det var en temmelig lille, noget fyldig Kone med klare, forstandige Öjne og en hjertelig Stemme; der var en vis Djærvhed, som dog aldrig blev uqvindelig, i hendes Væsen.

Tante Julie havde neppe været en Time imellem os, för hun vidste, at Forholdet ikke var det önskeligste. Hver Gang hendes Blik hvilede paa mig, havde det noget Iagttagende, jeg vil næsten kalde det Undersögende, Nysgjerrigt passer ikke.

En Aften sadde vi alene i Havestuen; jeg havde, efter Faders Opfordring, viist hende alle mine Smykker og Kostbarheder og pakkede dem nu ned igjen.

»Hvem der dog kunde blive klog paa Dig, Cecilie», sagde hun pludseligt; »saadanne Herligheder pleie unge Piger dog at betragte med lidt Fornöielse, men Du seer formelig paa dem med Mishag. — Der er et Udtryk i dette lille Barneansigt, jeg ikke forstaaer, Noget, der ikke er rigtig ungt og sundt. Naar vi sidde samlede i Dagligstuen om det runde Bord, forekommer det mig altid, som sad Du ganske ene för Dig selv, med Tan-

ker og Interesser, Ingen har Idee om. — Men maaskee er Du ikke rask?»

»Caroline«, vedbev hun, henvendt til min Pleiemoder, der kom ind idetsamme, »jeg finder, at Cecilie seer daarlig ud, og har stor Lyst til at tage hende hjem og prøve, om hun ikke kan blive ligesaa rødkindet og lattermild, som mine egne Pigebørn. Hvad siger Du, og hvad siger hun selv?»

»Jeg vil gjerne«, svarede jeg næsten aandeløs; her var Udveien, endelig!

»Vi ere jo lige komne hjem fra den lange Reise, jeg tænker, Cecilie, trænger allermeest til Ro. For os vil det ogsaa blive frygtelig tomt, naar hun tager bort, — men, dersom hun virkelig ønsker —»

»Ja vist ønsker hun, og jeg ogsaa. Blot i nogle faa Uger, den Adskillelse kan Du nok udholde.»

Min Pleiemoder saae skuffet ud, men hun taug, og der blev næste Dag truffet Forberedelser til min Afreise. Hjertet sank i mig, da jeg saae, hvor omhyggeligt og kjærligt hun sørgede for Alt; tilsidst gav hun mig en velforsynet Brevtaske og Pengepung.

Skulde jeg nu, utaknemmelig og troløs, svige denne Tillid og bruge deres egne Midler til det af Alt, der var dem meest imod? — Der var en skrækkelig Strid i min Sjæl.

Sidste Nat laae Tante Julie og jeg i Byen; hun var i Perlehumour, og skildrede med Liv og Glæde sit Hjem og sin Börneflokk.

»Men Du hörer jo ikke et Ord, Cecilie! — Hvad, i Herrens Navn, pønser Barnet paa? man kan blive angst og bange ved at see Dig!»

Jeg kunde ikke holde det ud længer, men aabnede mit Hjerte for hende.

»Nu veed Du Alt! hav Barmhjertighed, Tante Julie! jeg maa besøge mit Hjem og see Moder, ellers gaaer jeg tilgrunde.»

»Hvad er dog Dette? og jeg, som troede, Du stod ganske ene i Verden. Jeg er selv Moder, Cecilie, og ingen Steen, der kan sige nei, skjönt det er et frygteligt Forræderi mod min Søster, som har betroet Dig til mig. To Betingelser vil jeg dog stille: den ene, at Caroline snart skal indvies i Alt, den anden, at Du kun maa blive een Nat i Hjemmet; jeg følger Dig naturligviis selv. — Du gode Gud, hvad vilde min Mand sige,

dersom han vidste, hvad jeg staaer i Begreb med at gjøre, dersom han kunde see os reise sydpaa, istedetfor mod Nord. — Du skal ikke takke mig, lille Stakkel, ikke heller glæde Dig altfor meget, jeg er bange, det ender med en Skuffelse. Du kommer tilbage til Barndomshjemmet som en Anden, med andre Öine og en anden Opfattelse, en forfinet Smag og en udviklet Forstand; mange Ting ville berøre Dig ubehageligt og stöde Dig, det kan ikke være andet. — Du ryster paa Hovedet og troer mig ikke; jo, desværre, jeg faaer nok Ret. — Godnat, Barn; saa ville vi da, i Guds Navn, dele Ansvarret med hinanden.»

Solen skinnede venligt paa det gualtige Efteraarslöv og de smaa lave Huse i Elleby, da vi næste Eftermiddag rullede derind. Tante Julie blev i Gjæstgivergaarden, medens jeg gik til Hjemmet.

Hvor jeg var forunderlig tilmode; det var som mit Hjerte skulde briste, baade af Glæde og Sorg.

Der kom Kromandens sorte Pudel og snusede til mig; kjendte den mig? Bagerens Duer flöi skræmmede iveiret; Glarmesteren, der hinkede afsted med sin tunge Kasse, hilste ærbødigt; den store, stærke Smed stod med korslagte Arme i Dören og stirrede efter mig. Inde fra Skolen löd den velbekjendte Summen og Surren; jeg kunde see en heel Rad smaa böiede Hoveder og Skolemesters Ryg med den hjemmegjorte Frakke. Mon Ane Grethe var derinde? o, ja, naturligviis. — Bag den lille Halmskjærm ved Veikanten löd en eensformig Pikken af Steenhuggerens Hammer; Vor Herre bevare den arme Mands Öine! en barbenet Dreng sad oppe paa Gröften og flöitede; han havde bestemt bragt sin Fader Mellemmaden.

Hvor Fortiden dog reiste sig for hvert Trin jeg kom frem! nu dreiede Veien, der laae Granplantagen, og der det lille Huus med Guldet paa Ruderne. — Men boede de der endnu? jeg havde ikke tænkt derpaa, maaskee vare de flyttede; dog nei, jeg kjendte det rödprikkede Töi i de smaa korte Gardiner; det havde været Ane Grethes Döbekjole. Dören var aflaaaset; altsaa var der Ingen hjemme; det var næsten en Lettelse. Mon Nöglen laae skjult, hvor den pleiede? jo, ganske rigtig.

Det regelmæsige Slag af Væven löd fra den anden Leilighed; blot gamle Maren ikke fik mig at see; jeg kröb i Ly bag

Brönden. Der var gaaet sex Aar, siden jeg stod her sidst og saae Lyset skinne ud til mig, sex lange, lange Aar.

Men hvad var det for en munter Sang, og hvad var det for en Klappren af smaa Træskoe, halv Gang, halv Dands? en lille Pige med Tavle og Skolepose kom springende hen imod mig.

»Moder er ikke hjemme, men hun kommer vist strax, maa-skee De vil gaae ind.« Hun aabnede Dören, som om jeg var ventet. Saa stod jeg da igjen i den lille lave Stue; der lagde sig som en Taage for mine Öine.

»Vil De ikke sidde ned?« Det paa eengang undseelige og frimodige Barneansigt vendte sig op imod mig.

»Jeg er rigtignok bange Moder ikke kan, for Præstens Frue og Lærerinden, og Fruen og alle Fröknerne paa Elleborg ville have Hvergarmskjoler; Rokken staaer saamænd aldrig. — Moder er nu omme paa Gaarden efter Uld, men kommer vist strax.«

»Hvor gammel er Du?« Jeg trak hende nærmere og kyssede hende.

»Otte Aar.«

»Ere I flere Södskende?«

»Aa ja, jeg har en stor Broder, der er Styrmand; vi fik ham ifjor, her er han«. Hun hentede med kjendelig Stolthed et Billede af Erik, der hængte over Dragkisten midt imellem de gamle Skilderier, jeg saa tidt havde stirret paa i Barndommen: Ruth med sin böiede Ryg, og Hamborg, omspændt af de rædsomme Flammer, hvorfra forskrækkede Israeliter styrtede ud.

»Har Du ingen Söstre?«

»Jo een.«

»Er hun hjemme?«

»Nei.« Ane Grethe saae tilbageholdende ud; hun havde ingen Lyst til at give yderligere Forklaring. — Der stod Rokken med sit Sidehjul, sit store Hoved og sin lille Vædeskaal; der laae Karterne, og der hang Uhret; alt det kjendte jeg; det lille rödmalede Hjørneskab var derimod nyt, ligesom to af Stolene. Sengene havde ogsaa faaet et andet Omhæng; det Hele saae mere velhavende, næsten lidt pynteligt ud.

»Der er Moder, jeg kan höre Bören.«

Ja, der kom hun, o Gud, nok saa tröstig trillende Bören med en uhyre Uldsæk paa foran sig.

»Moer, her er en Dame, der vil tale med Dig«, meldte Ane Grethe.

»En Dame?» Moder traadte ind. »Herre Jesus, det er jo Sidsel!» Hun kjendte mig strax.

»Aa, Herre Gud i Himlen, sikken en Glæde og Overraskelse, Sidsel! — men græd dog ikke saadan, Barn, ikke saadan, jeg bliver ganske angst.»

»Aa, Moder, det gjør saa godt, det er, som fandt jeg mig selv igjen, Din lille Pige fra för, lad mig endelig græde.»

Ane Grethe trak sig tilbage og betragtede mig forundret og spørgende. Moder rystede paa Hovedet.

»Nei, det kan ikke gaae an, Sidsel, hold op, Barn, for Guds Skyld, hold op. — Skulle vi ikke gaae sammen til Faders Grav? Du vil komme til Dig selv i Luften, og naar vi gaae gjennem Plantagen, og saa bagom Byen, möde vi Ingen.»

Saa fulgtes vi da ad, Moder i sin tarvelige, hjemmegjorte Dragt med et lille Törklæde knyttet under Hagen, jeg i Silke og Peltsværk. O, hvor jeg fölte mig lille og ydmyg, og hvor al min Smule Kundskab svandt ind til mindre end Intet. Renset og luttret var hun kommen ud af Prövelsernes store, alvorlige Skole; al Overvægten var paa hendes Side. Og jeg skriftede, og fordulgte Intet; Fornærmelserne mod hende selv, de tilbageholdte Breve, Alt kom frem. Hun hörte stille og hjertegreben paa mig; jeg læste vevselvis Mishag og Medlidenhed i hendes Mine.

»Aa, Herre Gud, den stakkels unge Frue, hun elsker Dig dog saa höit, det faaer jeg ud af Alt, og Du har kun lönnat hende slet for al hendes Godhed. At saadan en Dame har lidt Skræk for Fattigfolk og deres Töi, er saa rimeligt; hun kjender vel meest til de Daarlige af os med deres Tiggeri og Ureenlighed. Fruen har jo ikke heller sagt Noget, for at sætte Dine Forældre ned hos Dig; hvad man lurar sig til, tör man jo ikke regne — Havde Du været rigtig kjærlig, og var bleven for Fruen, hvad hun önskede, var Fortroligheden nok kommen af sig selv, og saa kunde Du have lagt et godt Ord ind for Din Moder. — Men Du var jo saadan et Barn, Sidsel, Vor Herre vil ikke gaae irette med Dig, naar Du nu fatter et andet Sind.»

Et andet Sind! — det gik som en frisk Luftning gjennem min Sjæl, o Herre Gud i Himlen, lær mig at fatte et andet Sind!

Der var Kirkegaarden med sin hvide Muur og sin lille Laage med den tunge Vægt, der holdt saa haardt igjen, dog ikke fuldt saa haardt som för, eller laae det i, at min Arm var bleven kraftigere.

»Her er Faders Grav; — Gud glæde hans Sjæl i Himmerig! — Vi har faaet en Bænk under Hængeasken; naar Træet først voxer rigtigt til, vil her blive deiligt. Blomsterne have allerede lidt af Rimen, seer jeg; men i Sommer kan Du troe, vi havde det pænt. — Kom nu herhen, Sidsel, her ligger den lille Julie. Den Grav passer jeg altid; Noget vilde jeg dog ogsaa gjøre for Alt, hvad der blev gjort for Dig. — Aa, Sidsel, nu kommer den Graad igjen!»

»Det er ikke af Sorg jeg græder, Moder, nei, af inderlig, usigelig Glæde. Jeg ærer, elsker og velsigner Dig for Alt, ogsaa for Dette. — Mit Blik er nu vendt indad, og jeg seer kun een Skyldig: mig selv, men jeg föler tillige, at der ingen Ende er paa Vor Herres Naade.»

Saa gik vi da hjem i Halvmörket; Granerne susede over vore Hoveder; vi gik ganske tause, men Moder holdt min Haand i sin.

Alt det Bittre og Haarde, der saa længe havde ligget paa Bunden af Hjertet og tyngtet det ned, var pludselig smeltet; jeg var som frigjort, som nyfödt. O, hvor jeg aandede let og fuldt, og hvor der var en Fred.

Og jeg tænkte paa min Pleiemoder og de tusinde Beviser paa Ömhed, hun havde givet mig. Hvor hendes Liv dog egentlig var eensomt og sorgeligt; hvor lidt blev hun forstaaet. Det var, som hendes Skikkelse reiste sig og saae paa mig med de underlig bedende Öine, jeg kjendte saa godt, men som jeg pleiede at afvise med kolde Blikke. I Fremtiden skulde det blive anderledes! selv her, ved Moders Side, længtes jeg efter hende.

Aftenstjernen stod over det lille Huus, da vi kom til Leddet; Lyset fra de smaa Vinduer faldt venligt henad Veien; inde i Kjøkkenet surrede Kjedlen over en lystig Ild. Ane Grethe havde dækket Bordet; der var baade Smör og Fedt, et stort friskt Rugbröd og en Skaal Syltemælk.

»Vi have det saa godt,» sagde Moder, »som man kun vil ønske; Vor Herre har rigtig lagt sin Velsignelse i mit Spind, og saa veed Erik jo ikke, hvad han vil gjøre for Moder. — Den förste Tid vi ikke havde Fader til at sørge for os, saae det jo sort ud, og mangen Gang vidste jeg ikke, hvor Brödet skulde komme fra til næste Dag, men det kom dog, vi gik mætte iseng hver Aften; der var En, som saae ned til Enken og de Faderløse.»

Ane Grethe holdt sig i Frastand; hun var lidt sky og forlegen, men skottede dog venligt til store Søster.

»Det er tungt, at Ane Grethe ikke har sine Smilehuller mere,» sagde jeg til Moder, »da hun var lille, havde hun tre; de vare saa yndige, jeg kyssede dem altid. — Kom herhen, og lad mig see, om der slet ikke er Spor af dem. — O, jo, der ere de alle, de to store og det lille ved Öiet.» Jeg kyssede det söde lille Ansigt; det var saa fornøftigt i al sin Barnlighed; hun var jo allerede Moders Fortrolige og höire Haand.

Först seent ud paa Aftenen gik vi til Ro. Min lille Søster, — der laae tillidsfuldt i min Arm, som i gode gamle Dage — sov strax. Jeg bad mit Fadervor med Tak og Taarer, og slumrede saa ind; der var en Fred i den lille Stue, som i en Kirke.

Næste Morgen hjalp Ane Grethe mig med Paaklædningen. Först mönstrede og beundrede hun mit Töi, saa mönstrede og beundrede hun mig selv.

»Aa, Moer, see hende!«

Senere gik den Lille til Brönden efter Vand; jeg löb efter og tog Spanden fra hende.

»Bliv lidt, Ane Grethe, den Kunst forstaaer jeg ogsaa.»

Og medens hun skreg, at det ikke kunde gaae an, og holdt paa mit Töi, og medens Moder raabte leende fra Vinduet: »Lad dog være, Sidsel, lad dog være», lod jeg Spanden rutsche ned, og trak den saa rask op igjen.

Hvor den haarde Snurren af Vinden med den rustne Kjæde dog löd bekjendt og fornøieligt.

Opad Formiddagen kom Tante Julie; i Overmaalet af min Glæde havde jeg næsten glemt hende. Hun blev staaende i Dören; det kloge, opmærksomme Öie vandrede Stuen rundt, derpaa dvælede det ved Moder.

»Naa, det er vel den Dame, der fulgte Sidsel. — Vi kunne aldrig takke Dem nok for den store Godhed og Kjærlighed. Saadan en Glæde, at see sit Barn igjen efter sex lange Aar. — Der er nu kun Et, som tynger mig, at Fruen ikke veed det.»

»Det har ogsaa tynget mig,» svarede Tante Julie, og hendes freidige Stemme löd ganske blöd, »ja, jeg har været nær ved at fortryde. Men, naar jeg seer dette lille Hjem og Dem, og, fremfor Alt, Cecilies eget straalende Ansigt, fortryder jeg ikke mere, nei, jeg vilde endogsaa döie endnu saadan en Nat, skjönt den var rædsom. Jeg gik naturligviis ikke tilsengs i det Uhyre af

en Allkove, men sad oppe i den fedtede Sopha og talte Pletterne paa Tapetet.»

»Hvor her er hyggeligt«, vedblev hun, og saae sig om med Velbehag. »det er jo en rigtig lille Mönsterstue; intetsteds mindste Stövgran; Flid og Reenlighed tale fra hver Krog. — Men jeg vil ikke förstyrre Dem, De skal have Deres Sidsel — det Navn holder jeg ti Gange mere af, end af Cecilie — for Dem selv, saalænge som muligt. Vognen er bestilt til Tre; jeg turde ikke udsætte det længere. — Gud velsigne Dem, Farvel!«

Hun trykkede Moders Haand, nikkede kjærligt til mig, og gik saa iilsomt bort.

Klokken tolv spiste vi Middagsmad sammen; jeg kjendte Fade, Potter og Pander. »Det lever Altsammen endnu, Moder!«

»Den, der selv vadsker af, kan nok beholde sit Töi, Barn; men det seer jo galt ud med Skee; Du har vel reent glemt at spise med Træskee, Sidsel? — her er ellers din gamle.«

Moder aabnede Dragkisten og viklede min lille gule Skee ud af et Stykke rödt Papiir; den havde været gjemt som en Erindring. Fader havde selv skaaret mit Navn paa Skaftet og ridset en Blomst under det.

»Farvel, Moder, min egen elskede Moder, jeg kommer nok snart igjen, paa længere Tid, med fuld Tilladelse. — Aa, Moder, jeg er slet ikke bedrövet.«

»Det er jeg ikke heller, Sidsel; Vor Herre ledsage Dig paa alle Dine Veie!«

Saa kjörte Tante Julie og jeg den Eftermiddag og hele næste Dag. Jeg sad i mit stille Sind og önskede jeg kunde tage lige hjem; Hensigten med Reisen var jo opnaaet, men det gik naturligviis ikke an.

Opholdet paa Herregaarden staaer paa eengang forvirret og fornöieligt for min Erindring: Den gamle röde Gaard med sine store, hyggelige, velopvarmede Værelser; Haven, med de utallige Frugttræer, hvor der blev samlet op og plukket ned fra Morgen til Aften. Der var en Knækken Nödder og en Spisen Pærrer jeg ikke kan beskrive. Tante Julie, hendes Mand og alle syv Börn kappedes om at overöse den Fremmede med Velvillie, jeg blev formelig baaret paa Hænderne, men Længslen stod alligevel til Hjemmet.

Omtrent otte Dage efter vor Ankomst, fik jeg Brev fra min Pleiemoder. Fader havde faaet sin Podagra igjen og var ualmindelig lidende; ellers stod Alt ved det Gamle.

»Jeg troer det er bedst, at jeg reiser.»

»Det troer jeg med, Barn,» Tante Julie omfavnede mig varmt, »Du har dog ingen Ro paa Dig, mærker jeg nok. — Men, næste Aar maae I komme, begge To, og blive en ordentlig Tid.»

For ikke at forskrække, meldte jeg strax med et Par Ord, at jeg vilde komme, og reiste selv Dagen efter.

Mit Hjerte strömmede næsten over af Glæde og Tak, da jeg betraadte Tærskelen til Hjemmet. Alt skulde nu blive godt; jeg vidste det, jeg fölte det, der var ikke Skygge af Tvivl i min Sjæl.

Min Pleiemoder tog selv imod mig.

»Du har misforstaaet mit Brev,» sagde hun, »der er ingen Grund til Frygt. Det var ikke min Hensigt at kalde Dig tilbage.»

»Egentlig troede jeg heller ikke det var saa slemt; Tante Julie havde ikke ganske Uret, naar hun beskyldte mig for at bruge Faders Sygdom som et Paaskud til at komme hjem.»

»Var Du da ikke tilfreds med Opholdet?»

»O, jo, men jeg længtes.»

»Saa Du længtes efter Hjemmet?»

»Efter Dig, Moder.» For første Gang brugte jeg dette hellige Navn til hende selv, for første Gang kjærtegnede jeg hende uopfordret. Hun saae forundret paa mig, spørgende og uvis.

Min Pleiefader var höist tilfredsstillet.

»Saa den Lille fik Hjemvee,» sagde han leende, »hvem skulde have troet det. — At Du har været savnet her, og at Timerne have været evig lange for os Gamle, behøver jeg vel ikke at fortælle. Tag Plads, og lad mig saa höre lidt fra Jydernes Land. Gaaer Oncle Hans endnu altid, fra Morgen til Aften, med de store Vandstövler og jager Vildænder i Moserne? lykkelige, lykkelige Mand!»

Medens jeg fortalte, sad min Pleiemoder ganske stille og lyttede; hendes Blik fulgte mig hele Aftenen, hvor jeg gik og stod.

»Cecilie,» sagde hun endelig, da vi vare blevne ene, »hvad er dog Dette? jeg kjender Dig ikke igjen. — Der er en Glæde i Din Stemme, i Din Latter, ja, selv i Din Gang; der er — der er noget saa Inderligt i Dit Blik. Den korte Fraværelse kan ikke være Skyld heri; har Tante Julie fört Dig til mig?»

»Ikke Tante Julie, en Anden har gjort det.»

Jeg satte mig ved hendes Side, tog hendes Haand i min og aflagde en fuldstændig Bekjendelse. Først skiftede hun Farve og vilde trække Haanden bort, men jeg holdt godt fast og kysede den, til den laae rolig i min igjen. Da jeg fortalte om den lille Grav, brast hun i Graad og reiste sig.

»Det er gloende Kul paa mit Hoved, o Gud. — Nu maaler Du min Haardhed og Föleslöshed med hendes Kjærlighed, jeg veed det, Cecilie! — De bade mig Alle saa indstændigt være bestemt, og jeg troede jo ogsaa, i min egenkjærlige Lyst til at have Dig for mig selv, at det var bedst og klogest. Alligevel have disse Breve voldt mig mange Bekymringer; tilintetgjøre dem vilde jeg ikke; de ligge alle i min Secretair. — Jeg skal hente dem.»

Hun kom med en heel lille Pakke, der var elleve.

»O, læs dem,» bad jeg.

»Er det værd, der kunde dog maaskee staae Noget.»

»Nei, det gjør der ikke; Du maa læse dem, Moder, det er en Æresoppreisning.»

Saa bröd hun da Seglene og læste dem, eet efter eet.

»O, Cecilie, jeg er saa overvældet, saa ydmyget; bestandig træffer jeg mit eget Navn i Forbindelse med kjærlige Formaning til Dig. — Havde Du læst disse Breve, var Forholdet mellem os blevet bedre, det er umuligt andet. Saa har jeg da selv, i min forblindede Stolthed, stænget Trösten ude. Ethvert af disse simple, eenfoldige Ord taler Din Moders Sag med uimodstaaelig Kraft.»

Hun tog Brevene og lagde dem sammen, saa vaerligt, saa ærbödigt; det sidste trykkede hun til sine Læber.

»Min hele Sjæl er saa gjennemtrængt af hvad her staaer,» sagde hun, »læs, Cecilie.»

Og jeg læste: »Herren er god, og hans Miskundhed varer evindeligt.»

J.

Forf. til »En ung Piges Historie».

6. Hvad liknar du, min sång?

På mossans bädd jag låg
En stilla qväll och såg
Hur dagens ljus försvann
Och solens glöd förbrann;

Då tänkte jag en gång:
Skall så du dö, min sång?

I hedens famn en bäck,
Framsorlade så käck,
Af sommarns heta sken
Förtorkad är han re'n;
Då tänkte jag en gång:
Skall så du dö, min sång?

Invid en öppen graf
Den sista gärd jag gaf
Åt lifvets kulna lott —
En minnesblomma blott —
Då tänkte jag en gång:
Skall så du dö, min sång?

Jag såg en morgonstund
En ros i blomrik lund,
Hon stod så skön och log —
För nordans kyss hon dog —
Då tänkte jag en gång:
Skall så du dö, min sång?

Men nästa år på nytt
I blomma var förbytt
Den vissna rosens frö,
Fast länge täckt af snö;
Då tänkte jag en gång:
År rosen lik min sång?

Alvar.

7. Kvinden og Liljen.

Hvorfor mon Liljerne de Knopper skyde
så fine og så rene og så skære?
og denne søde Duft? mon det kun være,
fordi vi skal den spæde Stængel bryde?

Mon det kun er, fordi de skulle nære
en gusten Orm og vore Sandser fryde?
Ak nej — det er, fordi de skulle yde
en Skjærn til Livet og et Frøkorn bære.

Hvorfor mon Nordens Mø, den hulde, væne,
vel lignes vid en Lilje, rank som Sivet,
mon det kun er for hendes Skjønhed ene?

Ak nej — men dette Navn er hende givet,
fordi der dannes i de Former rene
et Åndens Frøkorn til en Frugt for Livet.

Mads Hansen.

8. Småprat om poesi.

4.

Fiskerjenten af Bjørnstjerne Björnsson. Kjöbenhavn 1868.

En liten sjöstad, bebodd af fiskare, sjömän och småkrämaare; — bland dessa senare en släkt af inskränkta, men småklocka, beräknande och penningdryga män, fortplantande slägtlynet från far till son, ända ned till den sista ättlingen, en veksinnad flöjtblåsare, i hvars själ krämarsinnet, uppblandadt med en droppe af fantasiens »drömsaft», hotar att urarta till poesi. — Ibland fiskrarne åter en släkt af vilda, härdiga, bland storm och bränningar fostrade män, utmynnande också den i en sista ättling, en högre, svarthårig tös, med karlakraft i hand och mannamod i sinne, men en rest af qvulig vekhet i hjertat, som kommer henne att med moderlig ömhet vårda sig om den af alla förhånade krämarsonen; — medlidandet hos flickan småningom öfvergående till kärlek och framkallande det enkla förslaget: »nu maae vi gifte os;» — fegheten och vankelmodet hos ynglingen ryggande tillbaka för ett sådant steg: »thi hvad vilde Folket sige!» — Se der den enkla uppräningen till Bjørnstjerne Björnssons sista berättelse. När efter många års förlopp den förskjutna fiskarflickan återkommer för att öfvertaga värdshusrörelsen för stadens sjömän, och hennes dotter, den vilda och af modren föga tålda Petra, i sypetsen för alla stadens barnungar stormar den nu halffänige flöjtblåsarens trädgård och stenar honom med hans egna äpplen — då hade också folket otroligt mycket att säga. Det blir emellertid uppslaget till en vändning i Petras öde, och hon uppväxer nu mellan det vilda och råa värdshuslivet å ena sidan, föga mildradt af modrens hårda kärlek, samt umgänget med sin lärarre, — prestens son, den fint tänkande och kännande, men efter sitt eget likasom efter det vilda naturbarnets grundanlag alltid förgäffves forskande Ödegaard — å den andra.

I yttre måtto utvecklad till förunderlig skönhet, i det inre ännu ett drömmande, omedvetet barn, draget med oemotståndlig makt af allt som anslår de yttre sinnena, men på samma gång famlande efter en inre hållpunkt, bortlofvar sig den femtonåriga Petra en vacker dag först till den unge, raske sjömannen och derefter till den ståtliche köpmannen, för att ögonblicket derpå kasta sig med en ännu halft barnslig och dock stormande hängifvenhet till den nyss hemkomne och vid henne alltid djupt fästade lärarens bröst. Förskjuten af denne, med den bittra förebråelsen: »du ved ikke hvad du har gjort — du *kan* ikke elske!» och utpekad af folket såsom en lättsinnig bedragerska, flyr Petra, förödmjukad och bittert sörjande, till Bergen, der modren och den gamle flöjtblåsaren beredt henne en tillflykt.

Här får hon för första gången se ett skådespel — Axel och Walborg — och införes dermed i en ny verld, som till en början slår henne med häpnad och förblindelse. — Hon ser och hör icke, hon *levver* i de spelande. Det hjälper icke att grannen i de mest tragiska ögonblicken, då Petra är färdig att dö af förtviflan med de älskande, eller af förskräckelse för konungavålnaden, tröstar henne med den välmenta upplysningen: »det er jo bare madame Naso, men hon spiller fortrinlig»: eller »Gud velsigne dem Barn, det er jo bare Knudsen!» — För Petra är och förblir skådespelet en levande sanning. — Men när allt är slut och hon får klart för sig hvad ett skådespel är och hvad stora skådespelare förmå, då utbrister hon: »dette er det største paa Jorden! Dette vil jeg være.» Och när hon samma afton hör hafvet brusa under sina fötter och ser ljusen i staden framblixtra genom töcknet, då känner hon att det gäller att sjunka i djupet eller sträfvä sig upp och »*prøve at lyse*». Hon känner att det är ett slags ögonblickslif, likt de plötsligt framblixtrande ljuslågornas, som hon viger sig till; men hon tror att Gud icke tändt något ljus förgäfves, och när hon går hem igen *vet hon hvarthän hon går*.

Oerfaren som hon är tror hon sig genast kunna nå målet, men bortvisad från teatern och utpekad i staden som ett slags vidunder, flyr hon på nytt, stannar vid en prestgård der det synes henne godt att vara, ber gråtande om huld och skydd och införes, smältande i tårar, i ett sidorum för att afvakta prestens och hans dotters beslut. Öfverläggande om den besynnerliga företeelsen öfverraskas far och dotter af en plötsligt inbrytande skrattsalva — ett hejdlöst, högljudt, genom hela huset klingande skratt. Skyndande in till den främmande finna de henne, med

tårane ännu strömmande öfver kinderna och skrattet allt ohejdligare framstörtande öfver de halföppna läpparne, fördjupad i läsningen af en bok, som hon funnit uppslagen på bordet.

»Hvad er det, hvad i al Verden er det?» och härmed slår hon upp titelladet och finner, icke allenast fader Holbergs odödliga namn, men också egarens af boken — Ödegaards, hennes oförgätlige lärars. Dermed löses gåtan af hennes sällsamma uppträdande och hon upptages af Ödegaards vänner, som en dotter och syster. Här börjar nu — hennes beskyddare ovetande, om ock under ledning af den allmänna bildning hon af dem emottager — utvecklingen af det grundanlag, hvars rikedom och egendomliga art hittills endast tjenat att plåga och förvränga hennes väsende. Ännu en gång är hon dock nära att gå under och kastas ut på världen lik en förtappad; då nemligen, när den stränge och något pietistiske presten får veta att han fostrat »en orm, en syndens tjennrimna» d. ä. en blifvande skådespelerska, vid sin härd. Frågan om konstens berättigande ur kristlig synpunkt riktas dock snart genom en oväntad händelse mot presten sjelf. Hans församlingsboer infinna sig nemligen en dag, klagande att han icke blott i sitt hus hyser ett djefvulens redskap i skepnad af — ett piano, men äfver sjelf begagnar det till sin egen och andras eviga förtappelse, samt fordrar att han skall uppbränna det, för att gälda sin synd och lugna deras samveten. Här var nu samma fordran, som han velat förelägga Petra, endast framträdande i gröfre och mera handgriplig form. Presten tvekar. Ödegaard tillkommer och ställer saken klar för såväl presten som hans bekymrade får, samt löser i och med detsamma det sista bandet som fjettrar Fiskerjentens fria konstnärssjäl. En profläsning öfvertygar henne sjelf och hennes vänner om äktheten af hennes kallelse och när läsaren lemnar henne, i det ögonblick då förhänget skall gå upp och hon första gången skall framträda på scenen, sker det med tydlig förvissning om att hon skall lyckas.

Konstnären är således färdig. — Men *qvinnan* och *människan*? derom vet man, såsom en fin kritiker redan anmärkt, ingenting. Var det verklig kärlek, som drog Petra till Ödegaard och har i så fall qvinnan offrats för konstnären? Har hon af trosrifvet i prestens hem mottagit fröet till ett andelif, i hvilket allena det estetiska kan finna sin rening, och konstnärens sedliga personlighet sitt värn? Derom lemnar oss förf:n i okunnighet, eller rättare, han lemnar oss nu som ofta att på egen hand fortsätta berättelsen, väckande i oss ej blott förmågan att emottaga

hvad han ger, men i viss mån äfven den att på grund af det sålunda gifna skapa nytt. Man må nu anse detta som en förtjenst eller ett fel, visst är att berättelsen i sitt slag är ett mästerverk, och såsom sådant lättare att känna än att beskrifva. Gatuuppträderna i den lilla staden, Petras första intryck af ett skådespel, det Holbergska uppträdet i prestgården samt tvisten mellan presten och hans församlingsboer är i beskrifvande konst bland det yppersta vi sett; — man läser det nemligen icke, man ser det lefvande inför sina ögon. Ypperlig är äfven Petras prof-läsning af dikten om det gamla trotsiga Nordmannamodet, som böjer sig blott för det som visat sig stå högre än det sjelft, och dråplig den halft komiska skildringen af det intryck läsningen gör på åhörarne: »De staa som om der mellem dem var skudt en Straale op af Jorden med hundrede Fods Stigning i Regnbueglans.» Ingen talar, ingen rör sig, förrän slutligen ett pustande höres från den gamle kaptenen och han bryter tystnaden med en ed, hejdas ett ögonblick af dotterns varning för den Ondes snara ankomst, men fortfar: »Ja det er detsamme, lad ham bare komme! — Naar jeg tages paa den Maade så maa jeg, Fanden gale, have en Fædrelands-sang!» Hvarpå han med dundrande röst stämmer upp:

»Jeg vil væрге mit Land,
 jeg vil bygge mit Land,
 Jeg vil elske det frem i min Bön, i mit Barn,
 Jeg vil öge dets Gavn,
 Jeg vil söge dets Savn
 ifra Grænsen og ut til de drivende Garn.

Her er Sommersol nok,
 her er Sædejord nok,
 bare vi, bare vi have Kjerlighed nok.
 Her er digtende Trang
 gennem Arbejdets Gang
 Til at löfte vort Land, blot vi löfter i Flok.

Vi for vide paa Tog
 over gyngende Vaag,
 rundt i Landene knejser Normanniske Taarn.
 Men vort modige Flag
 flyver vid're idag,
 Og det rødmer af Sundhed som aldrig tilforn.

Og vor Fremtid er stor;
 thi det treklöv'de Nor
 det skal samles igjen, det skal blive sig selv.
 Hvad du evner kast af
 i det nærmeste Krav,
 det skal bæres helt frem af en voxende Elv.

Denne Bostavn er vor,
 og vi elsker den for,
 hvad den var, hvad den er, hvad den bliver igjen.
 Og som Kjerlighed gror
 af den hjemlige Jord,
 skal *den* gro af vor Kjærligheds Frökorn igjen.

Hvad vi här anført må vara nog, för att ge en aning om arten af de intryck Fiskerjenten lemnar hos läsaren. Att gifva någon mera kritisk granskning af arbetet har icke kunnat vara vår mening. Dertill äro vi för litet skarpsynta, kanske äfven för mycket partiska för egendomligheterna af det Björnssonska diktarelynnnet. Då man t. ex. i Fiskerjenten klagat öfver uttryckens bristande finhet och det ofulländade och dunkla i vissa delar af teckningen, finna vi dessa brister mer än ersatta af den själsanalysens finhet och den tankens helgjutenhet, som gömmer sig under uttryckets någon gång kanske onödiga grofhet eller alltför hårdt sammanpressade och därför stundom något oklara form.

Det svenska orakelspråket: »*det dunkelt sagda är det dunkelt tänkt*», får, som alla sådana, underkastas en allt vidsträcktare tydning i bredd med tidens och tidslynnets vexlande kraf. Bokstafligen tillämpadt, såsom blott alltför ofta skedt, innebär det ju detsamma som ett förbud för målaren att begagna »clair obscur».

»Det svenska landskapet är vackert,» yttrade en gång en främmande målare. »Men den skonslösa klarheten i belysningen skämmer det för oss konstnärer. Den lemnar intet qvar för inbillningen, för aningen, för bildens fortsättning. Allt måste fram i de skarpaste, obarmhertigaste konturer.»

Kanske kunde samma anmärkning göras om den svenska *dikten* — åtminstone sådan den tänkes af kritiken, hvilken ännu blott alltför ofta fordrar denna obarmhertiga klarhet, som afpressar diktarens tanke hela dess innehåll, tömmer ämnet ända till dräggen och lemnar åt läsaren och åskådaren ingenting an-

nat öfrigt än den tomma, mekaniska betraktelsen. Att ytterligheten af denna åsigt har sin förklaring och sin ursäkt i en förut rådande motsatt öfverdrift är allbekant. Men det tyckes väl nu vara tid att söka den mellan ytterligheterna liggande sanningen, helst som tidslynnnet, jemte sin stegrade fordran på ett klart medvetet mål, inom konstens så väl som inom andra områden, dock alltmera pockar på personlighetens rätt att deltaga i kampen för målets vinnande. Man nöjer sig der lika litet som annorstädes med att vara blotta passiva emottagare; man fordrar att på ett sjelfständigt sätt få tillegna sig det mottagna och göra det till en del af sig sjelf, i stället för en blott ögon- eller öronfägnad för stunden.

Detta behof ligger kanske djupare rotadt, eller har åtminstone förr kommit till medvetande inom den norska folkkaraktären än inom den svenska och danska, och gifvit impulsen till den egendomliga konstriktion, hvars olika förgreningar representeras af Björnstjerne Björnsson, Ibsen och Magdalene Thoresen. Att denna riktning, om ock ännu af mången förvisad till »det dunkelt tänktas område», dock af frändefolken med så mycken värme omfattas, visar att samma behof, om ock långsammare och kanske i annan riktning, rör sig äfven hos dem. —

Härmed må nu vara hur som helst, visst är att Björnsson icke nöjer sig med mekaniska, utanför ämnet stående läsare. Han måste, sasom en gammal tysk doktor yttrade sig om katekesen, läsas icke blott »*auswendig*» utan ock »*inwendig*». Med andra ord, han tar sina läsares *sjelfverksamhet* i anspråk, och detta kanske någon gång alltför strängt, i det han insveper sina bilder i de tunga slagskuggorna eller det kalla snötöcknet från sitt hemlands fjellar lika obarmhertigt som vi afslöja våra i den skarpa, alla skuggor förjagande sommarbelysningen. Genom det starka vädjandet till läsarens egen skapareförmåga får imellertid den Björnssonska dikten någonting indirekt uppfostrande. Den blir ett slags poetisk åskådningsundervisning, som, efter att hafva gifvit oss förutsättningarna till skänks, tvingar oss att under lärarens ledning sjelfva tillkämpa oss slutföljden.

För läsare, som älska ett sådant deltagande i skaldens verk, eller vilja invigas i hemligheten deraf, erbjuder Fiskerjenten det yppersta tillfälle, och vi äro öfvertygade att ingen, som läst den mästerliga berättelsen rätt, skall tveka att med oss erkänna att den är något af det bästa, som det nordiska diktarelynnnet i denna form frambragt.

Af språkkännare beundras den ovanliga renheten af förf:ns språk: »Han öser», hörde vi någon säga »aabenbart endnu stadig af åldsprogets og almuesmålenes friske Væld», och detta, (tillägga vi för vår del med tacksamhet,) utan att därför blifva oförståelig för den bildade nutidsmänniskan.

Hänvisande till ett par förträffliga granskningar af Fiskerjenten, som stått att läsa i *Framtiden* samt i *Nordisk Tidskrift* för förlidet år, afsluta vi vårt småprat med en hjertlig tacksägelse till förf:n för den förenade njutning och lärdom hans arbete skänkt oss.

Esselde.

9. Nytt på vår bokhylla.

A. LITTERATURHISTORIA OCH KRITIK.

Samlade Vitterhetsarbeten af svenska författare från Stjernhjul till Dalin, efter originalupplagor och handskrifter utgifna af *P. Hanselli*. Upsala (P. Hansellis förlag). Del VII:de och VIII:de 1867. — Pris för båda delarne 9 r:dr 50 öre.

Ligesom enhvår anden tidsalder afspejler også denne sig i bogavlen. Vel må man ikke vænte at finde rent guld i alt, hvad disse 9 forfattere og 5 forfatterinder har efterladt; men det, som stemmer allermindst med vår tids smag, giver tit de allerbædste oplysninger om hin tids blik på livet og samfundstilstandene.

Meget har dog værd endnu den dag i dag. Dette gælder således flere åndelige sange, t. ex. *J. G. De la Gardies* »Jesu sällhett lijf och fromma» (VII, 10); *J. Arrhenius'* oversættelse af Davids 42:de (VII, 37) og 121:de salme (VII, 49), samt hans egen »Jesus är min vän then bäste» (VII, 59); *J. Kolmodins* »sommarvisa» (VII, 169); såvel som flere af *G. Ollon* og *P. Brask*. For at læseren selv kan dømme, skal her fræmsættes som prøve ikkun 2 vers af en af sidstnævnte digters morgenbønner (VIII, 220):

»Låfva dock med morgonbörjan
 Dig fast ljuft de foglar mång,
 Innan de för födan sörja,
 Hörer man först deras sång,
 Skal en liten fogel då
 Häruti mig föregå?
 Nej, at låfva, bedja, sjunga,
 Bör mig mer än deras tunga.»

For imidlertid at vise, hvorledes skönheder og smaglöheder kan findes blandede hos samme forfatter, har vi kun nödig at blade lidt længer fræm, se f. ex. (VII, 157) »Militia Mortis eller Dödzens krigstogh öfver den fordom ärevyrdige och höglärde herren *Erick Odhelium Gothum*», eller *T. Rudeens* tragi-komiske »Sonnett, på handelsmannens i Helsingfors Herr *Petter Steens* liksteen, 1694» (VIII, 298):

»En Steen här under steen i iorden gömmas neder», etc.

Siden *T. Rudeens* navn tilfældigvis har måt fræmdrages her i et så lidet hældigt lys, bör det straks nævnes, at han dog hörer til de virkelige skalde, som især har sin styrke i det ælskovsfulde og tit viser glimt af spillende lune. Hans bröllopsviser og andre smådigte bærer åbenbart prisen fræmfor de talrige gravvers, som findes i denne samling. At han en sjælden gang nærmer sig grænsen af det, som man ikke gärne lader unge piger læse, må vel skrives på tidens regning.

At det, som med et uoversætteligt svensk ord kaldes »fjäsk», trivedes godt for halvandet eller to hundred år siden, er almenkænt. Det viste sig tilmed mer åbenbart end nutildags. Morsomt lyder det, når *Joh. Eleonora De la Gardie* i en fransk fortælling, »Portrait d'Ismène», skildrer dronning *Ulrika Eleonoras* skönhed som langt mer indtagende end gudinden *Venus*, og for intet at glemme, omtaler endog en skönhedsplæt (»mouche»), hvorom det heder: »la nature, qui a pris un soin extrême de cette personne, n'a pas négligé de lui placer une petite marque noire à côté de la bouche, qui comme une mouche naturelle achève de rendre cette partie d'Ismène tout à fait charmante». (VIII, 46). — Ovennævnte *J. Arrhenius* er utrættelig i at prise Karl XI:s »kongl. dygder, hvilka, lika såsom effter slutit råd, i sit fulla antal, enhälligen sammanträdt, til at på det aldra häriligaste sätt besmycka och utstoffera E. K. M:tz höga thron och säte». Det fölger imidlertid af sig selv at en stor del af denne kongeforgudelse må skrives på tidsalderens regning. Des mærkeligere er det i den samtidige *J. Boëthius* at finde en ren modsætning, en ualmindelig selvstændig og dristig mand, der endog har mod til åbent at træde op imod den uindskrænkede kongemagt, »som af Guds ord aldrig kunde bevisas» (VII, 198). Meget måtte han lide; men hans mod kuedes ikke. Allerede dömt til döden måtte han se bödlen brände hans skrifter på Stortorget i Stockholm. Da disse ikke straks vilde fænge ild, sagde han: »Guds sandhed brænder ikke»; og da de omsider gik op i

luer, tilføjede han: »J brænder papir, men ikke Guds sandhed.» Dödsdommen blev mildret til livsvarigt fængsel på Nöteborg fæstning. Da denne 5 år senere stormedes af russerne, led han meget ondt. Rört af medlidenhed tilbød den russiske befalingsmand ham frit at rejse til Rusland for der som præst at vinde oprejsning; men *Boëthius* svarede, at han heller vilde være den svenske konges fange end den russiske czars patriark. Efter 13 års fængsel frigaves han, og levede derefter endnu i 9½, da han døde i sit 71:de år (1718). Som forfatter ivrede han især mod overdåd i klæder, og ikke mindst stræng var han imod sine nærmeste; således har man et brev, som han endnu i fængslet skrev til sin husfru, da han hørte, at hun »begagnat ett nattyg med spetsar på och en skir nätteldukshalsduk» (VII, 208).

At man i hin tid ikke viste modersmålet samme omhu som nu, er let at vide. Endog forfatterinderne i denne samling skriver næsten lige så meget tysk, fransk og latin som svensk. Dog viser sig af og til et lille glimt eller skær ligesom forbud på folkelig morgenrøde. Så hos Karl Rudenschöld. Da således *Dalin* har oversat et af Montesquieus værker, skriver hin en »skälig Chritique», hvori han bl. a. dadler anvendelsen af unödvendige främmede ord, såsom »*exempel*» istædenfor »*efterdöme*». Endnu den dag i dag kan man med glæde læse den tale, han i sin høje alderdom håldt i »Vetenskapsakademien» (1772) om »Svenska språkets art och nu varande bruk» (VIII, 341). Han viser sig her langt forud for *sin* tid, om end ikke for *vår*. Dog er mange af hans meninger så fordomsfri, at de kan gælde for alle tider. »Vi böre,» siger han (s. 348), »anse tungomålen såsom ett medel, det den allsmägtiga visheten förlänt samhällen till deras bestånd.» Derfor indskærper han vigtigheden af omsorg for modersmålets »egentliga lynne»: »Om vi gå till äldre tider tillbaka, och rådfråga våra gamla lagar, men isynnerhet den så kallade Konungastyrelsen, som förtjenar i flera hänseenden att vara ett mönster äfven för vår tid, lära vi finna, att tydelighet, korthet och en naturlig sammansättning varit våra förfäders smak och språkets egentliga lynne, så fjerran ifrån fåfäng grannlåt som ifrån nedriga ordasätt» (s. 345).

Ikke mindst værd får disse »Samlade Vitterhetsarbeten» ved de levnedsskildringer, som udgiveren har ladet gå forud for hver enkel samling, så meget mer som disse synes udarbejdede med sjælden nidkærhed. Værket kommer således ej alene smagsdommeren og kulturhistorikeren til nytte, men også literaturhisto-

rikeren, ja, endog den egenlige historiker får her lejlighed til at øse af kilder, som ellers ikke er let tilgængelige.

F. B.

Den Finsk-Svenska litteraturens utveckling. I. Från universitetets invigning till utgången af det Gustavianska tidehvarfvet. Fem föreläsningar af *Gabriel Lagus*. — Borgå 1866. — Pris: 2 rdr 25 öre. II. Från utgången af det Gustavianska tidehvarfvet till Runebergs första uppträdande. Fem föreläsningar af *Gabriel Lagus*. — Åbo 1867. — Pris: 2 rdr 25 öre.

»Känd Dig selv!» — således lød i Græklands åldtid den gamle vismands ord til hans lærlinger. »Känd Dig selv!» således lyder i nytiden den samme lære, men — vel at mærke — ej alene til det enkle *menneske*, men til hvært enkelt *folk*. Folkets kunskab om sig selv, om sit modersmål og dets bogavl, om sin nedstamning, om sine skæbner i de henrundne tider — det er en af de mægtigste løftestænger for sandt og sundt folkeliv, et af de kraftigste midler til at vække folkets selvfølelse.

Hvad vi lærer af *Gabriel Lagus'* forelæsninger, som nu foreligger trykte — det er, hvorledes det finske folk lidt efter lidt har lært at kende sig selv, lært at føle sig som en selvstændig folkeenhed (ja, »har lært» er for meget sagt: der er endnu langt tilbage). Et af de nordiske riger, Sverige, har været Finlands fostermoder i et halvt tusendår eller længer. Da Finland for 60 år siden gik over til en ny fostermoder, Rusland, blev dets folkelige selvfølelse halvmyndig. Fuldmyndigheden vil komme, når folkelivstanken engang får gennemsyret hele Europa således, at en ny inddeling i stater har dannet sig på »nationalitetsprincipets» grund.

Hvad vi lærer af disse forelæsninger har således mere hensyn til kultur- end til literaturhistorien, eller rettere: disse to hensyn er så inderlig sammenknyttede, at de løber i et for læseren. Fra videnskabeligt stode kan dette være en anke; men at gå i dybden lader sig heller næppe gøre i folkelige foredrag. På den anden side har derimod fræmstillingen vundet derved: overblikket bliver klarere, læsningen lettere og mer underholdende. Det giver liv i og kaster lys over tider og forhold: således af og til at se små fortællinger indflættede, t. e. om *Runebergs* optræden som ung student i pantelegen. Alligevel hæver hovedpersonerne sig fræm af udviklingen, som de også bör. *Frese, Creutz, Porthan, Choræus, Franzén, Tengström, Arvidson, Sjöström, Linsén* og størst af alle *Johan Ludvig Runeberg* — det er en

gylden kæde af navne, som vil knytte *finsk* og *svensk*, ja *nordisk* literatur sammen lang tid efter, at statsbåndet er brustet. Og, i det vi ser nøjere på kædens enkle led, ser vi ej alene et nyt skridt på det finske folks vej til selvkunskab, folkelig selvfølelse; men, idet vi nærmere eller fjærnere ser os åndelig knyttede til »de tusen sjöars land» følger vi ligesom side om side med vår egen næsten samtidige udvikling. Jævnførelse er altid lærerig; lærerigst dog, når lighederne ligger så nær, springer så let i øjnene.

F. B.

Det svenska bibelöversättningsarbetet af Artur Hazelius.

För att bedöma värdet af den både skarpa och djupgående kritik hr Hazelius riktat mot den sista proföversättningen af Nya Testamentet skulle fordras långt större insigter än vi ega; vi ha hört den af många sakkunniga obetingadt gillas, af några åter klandras såsom i vissa fall småaktigt nagelfarande. I alla händelser är den af nog framstående betydelse för att böra framkalla ett försvar å komitéens sida, åtminstone der det är fråga om de ledande åsigtarna för bibelöversättningen i dess helhet. Vi förmoda ock att man i Teologisk tidskrift har att vänta något sådant. För vår del måste vi, i alla de frågor som vi tro oss kunna bedöma, ansluta oss till granskarens åsigter, och äro honom särskildt tacksamma för den kärlek, det mod och det skarpsinne, hvarmed han vakar öfver vårt älskade, ännu af mången så föga aktade och bedröfligt misshandlade modersmål.

Reader.

B. SKÖNLITTERATUR.

Odowalsky, skildring från trettiåriga krigets slut, af *Bias*. Stockholm 1868. Pris: 50 öre.

I 3:dje hæfte af dette tidskrifts 10 årgang havde vi den glæde at omtale »Magdeburgs hämnare» af *Bias*. Fra samme forfatters hånd foreligger nu atter en lignende rask lille historisk skildring fra samme tidsrum. Ligesom hin er denne tilsyneladende let henkastet; men ordet »let» må her tages i samme mening, som når vi ser en tonekunstner fare let hen over strængene. Denne lethed vilde været umulig uden foregående dyb

historisk granskning. Men efter at forfatteren langsomt har indoptaget sit æmne, så at det opfylder ham, er han også istand til let, naturlig og livlig at give det fra sig igen. Han viser sig virkelig gennemtrængt af grundtonerne i den tid han skildrer og forstår at lade dem klinge igen for os. Man föler, at hans personer er tegnede efter virkeligheden, — og det, skönt han ej selv har set deres virkelighed. Helten, *Odowalsky*, og hans flygtige ælskede, den skönne grevinde af *Lobkowitz*, gör indtryk af sandhed i tegningen. Vi ser i dem ingenlunde dydsmönstre efter vår tids mening; men, hvor det gælder at male tredive-årskrigens brogede tidsalder, er slige skikkelser som disse uundværlige. — Det er netop slige små historiske »romaner», der for den store almenhed skal danne overgangen til den egenlige historie med dens dybe alvår, overskygget af Guds styrende hånd.

F. B.

Fyra Noveller är namnet på ett litet svenskt häfte, som skulle vara af föga betydenhet, såvida det icke illustrerades af en bland Magdalene Thoresens små ypperliga lifsbilder. Såsom vanligt visar oss förf:n människohjertat i våldsam strid med egna och andras lidelser. En lastbar man, en förtviflad maka, ett fridlost hem utgöra taflans grunddrag. Sedan eländet stegrats genom det enda barnets sjukdom och modrens och makans ångest stigit till sin höjd, begifver sig den olyckliga qvinnan, drifven af öfvertro och moderskärlek, midt i natten bort till kyrkan, för att inskrifva det sjuka barnets namn på altartaflan och sålunda, enligt folktron, rädda det från döden. Maktlös neddignar hon dock vid altarets fot och ber sig der till en högre tro. Den ångerfulle mannen, hvilken i hemlighet följt henne, närmar sig nu, och de båda makarne återförenas under bön till Gud om kraft för den ångrande att bättra sig — en bön, som ock i det följande får sin uppfyllelse. Dagrar och skuggor i taflan äro förträffligt ordnade, och det hela vittnar om djup erfarenhet, så väl af människohjertats lidanden, som af den väg på hvilken försoning vinnes.

Dödsfången och Slottsknektens son, af Elis Emil, är ett välment försök att bidraga till dödsstraffets afskaffande genom framställningen af huru straffets grymhet drabbar icke blott den dömda, men äfven hans efterlevande anhöriga. De händelser förf:n beskriver hafva tilldragit sig i århundradets början, och jemför man allmänna tänkesättet rörande dödsstraffet då och nu, må hvarje människovän fröjda sig öfver vår tids framsteg

och ned författaren hoppas, att menskligheten snart måtte nå den sedliga höjd, att dödsstraffets tillämpning blir en omöjlighet
—en—ny.

The Womans kingdom. A love story by the author of John Halifax, Gentlemen *).

Detta den forna Miss Mulocks sista arbete skall måhända ej lyfta den värderade för:n till någon högre ståndpunkt än hon redan länge intagit inom konstens område, men det skall alltid bidra att vidmakthålla hennes rykte såsom författare till familjeromaner af det renaste och ädlaste slag. Det inledande kapitet väcker måhända en smula otålighet; men har man blott öfverstått denna prøfvosten ledes man framåt med denna godhet och kraft i förening, som för:n i så hög grad besitter och som, till och med då hon någon gång låter känslan glida öfver till gränsen af pjunk, dock alltid ger hennes skildringar en viss filosofisk styrka, som ställer dem högt öfver äfven de bästa alstren af känslöjunkslitteraturen.

Det enda, tillägger en engelsk kritiker, som man skulle vilja anmärka mot den älskliga för:n, är en viss benägenhet för den ensidiga teorien, att flickor med regelbundna anletsdrag och sköna former äro af naturen mindre böjda för att vandra på den rätta vägen än knotiga unga damer med plattnäsa.

Bokens syfte är närmare antydt i den korta tillegnan, der det heter:

»Live, work and love, as heaven assign,
For Heaven, or man, thy sacred part;
Ancestress of a noble line,
Or calm in maidenly decline:
But keep till death the womans heart!»

Vi tro att ingen läsare, vare sig flicka, qvinna eller man, skall kunna förneka att regeln blifvit med en beundransvärd mildhet och kraft inskräpt.

Lucretia ethe heroin, of the century, by the author of The Owllet of Owlstone Edge, berömmes såsom en särdeles quick satir öfver sensations- och händelse-romanerna, så sinnrikt sammanslädd, att den kan läsas med nöje på god tro af älskarne af denna litteraturart, under det den mera skarpsynta i hvarje

*) De anvisningar till några af den engelska skönlitteraturens nyaste alster vi härmed påbörja, utgöra behållningen af några läsestunder i Stockholms Läsesalong, och omfatta dels sjelfständiga omdömen, dels sammandrag af kritiska uppsatser i Blackwood Magazine, Athenæum m fl.

ordvändning märker löjet kring förf:n läppar eller gisslet i hans hand.

Run to Earth, by *Miss Braddon*, är eljest den senaste produkten af den äkta sensationsskolan. Efter att i ett föregående verk, *Dead sea fruit*, förgäfves hafva försökt sig på konstens högre och hederligare områden, har förf:n här återgått till sin naturliga genre och framlagt för sina beundrare en af de vanliga intressanta blandningarne af brott, last och skurk-streck, för hvilkas tillredning hon vunnit så stort rykte. Brott-målslistan ensam upptar förfalskning, försnillning af anförtrodt gods, förförelse, sjelfmord, mord medelst uppenbart våld, hemligt mord, samt förgiftningar af olika slag. Boken lärer ha liflig omsättning inom lånbiblioteken.

Anne Herford är en af Mrs Woods bättre romaner, ehuru till planen mycket snarlik några af dess föregångare. En viss herre, död-skjuten under en jagt; en viss annan herre, med orätt misstänkt för dådet; en viss dam, uppledsen vid sin herre och man, och böjd att lyssna till andras, och särskildt till den misstänkte herrns artigheter; en promenad i tunna skor genom regn och dimma, för att varna den oskyldigt misstänkte; derpå sjukdom, dödsfall och hemligt testamente — alltsammans berättadt af en elfva-årig flicka, en utomordentligt brådmogen ung dam, som har en högst märkvärdig fallenhet för att höra och se och vara med öfverallt, titta ut genom fönstret, eller öppna dörren, eller gå vilse, eller stå gömd på ovanliga ställen, allt i så väl afpassade ögonblick att just då något märkvärdigt sker inför hennes ögon.

Tjugoåringen förnekar ej elfvaåringens anlag, då hon såsom guvernant gör sitt inträde i en ståtlig engelsk familj — kommer en hemlighet på spåren — blir kär i herrn i huset, likasom han i henne, ehuru han efter allt utseende är gift, samt invecklas i de mest trassliga hemligheter, hvilka dock slutligen uppdragas och leda till det vanliga lyckosamma slutet af alla barnsagor: »och så byggde de bo och så lappa' de sko» etc.

Nelly Brooke är en »homely story», för hvars tillvaro man, enligt en elak förf. i Athenæum, troligen har att tacka en af dagens händelser: nemligen den polisförordning, som betagit Londons hundar deras ursprungliga rättighet att ostraffadt nafska efter fredliga vandrares ben. Hjelten dör nemligen af vattuskräck. Förf:n är Mrs Ross Church, en dotter till den berömda Marryat.

C. BARNLITTERATUR.

Barnens gudstjenst i hemmet af *Pilgrimen*. Stockholm 1868. (Sigfrid Flodins förlag). Pris: 1 rdr 50 öre.

Ofvanstående arbete söker att fylla en brist, som gjort sig lika kännbar inom vår svenska barnlitteratur, som inom den norska, enligt hvad en föregående uppsats i detta häfte på ett behjertansvärdt sätt visat. Att bristen skulle kunna med ett enda försök till fullt afhjelpas, vore för mycket begärtdt, helst af en åldrig »pilgrim». Uppgiften är en bland de svåraste, och mer än en berömd andelig förf. har, såsom den norske förf:n visat, fåfängt sökt att lösa den. I vissa fall torde vår pilgrim ha lyckats bättre. För vår del kunna vi väl ej obetingadt instämma i det gillande förord, hvarmed vår berömda bibeltolkare, D:r Melin, beledsagat boken, men bringa dock förf:n en hjertlig tacksägelse för det i många fall goda *bidrag* hon gifvit till frågans lösning. Predikningarne hafva de förträffliga egenskaperna af korthet, samt af frihet för så väl fanatism som dogmatism. Förklaringarne förefalla väl stundom något torra, men de åtföljande bönerne göra i allmänhet ett varmt och lifvande intryck. I många, ja, i alla förklaringsarne förekomma behjertansvärda sanningar, men de äro ej alltid så enkelt framställda, att de kunna fattas af ett barn. Trogna vår grundsats att låta barnen döma i egen sak, lemnade vi boken åt ett par flickor om tio och tolf år, hvilka dock hade svårt att redogöra för innehållet, ty, sade de, »der förekomma så svåra ord».

Mot en och annan förklaring ha vi en allvarlig anmärkning att göra. Så t. ex. mot den af bibelordet: »Vi skola mera lyda Gud än menniskor», deri förf:n skildrar hvilken sorg gudfruktiga barn hafva af ogudaktiga föräldrar, samt förmanar barnen att ej lyda föräldrarne, om dessa ålägga dem något som de anse vara orätt.

Det är dock alltid i våra ögon en farlig sak att väcka små barn på den tanken att de i något fall kunna ha rätt och pligt att döma sina föräldrar. Vi tro att bibelspråket kunnat förklaras på ett mera tillfredsställande sätt och äro öfvertygade om att i ett hem, der man köper barnpredikningar, varningen är obehöflig.

Vårt slutomdöme blir detta: arbetet är bra såsom ledning för förståndiga och varmhjertade föräldrar, men icke lämpligt att sättas i handen på barnen sjelfva.

10. Öppen Talan.

Redaktionen har blifvit anmodad att meddela följande genmälen:

Att den i »Tidskrift för Hemmet» 10:e årg. 6:e häft. intagna artikeln: »Hvad är den svenska qvinnans uppgift med afseende på dagens religiösa stridigheter?», uti hvilken uttalas omdömen såväl om en lärare vid en högre läroanstalt för fruntimmer, som ock om de derstädes varande lärjungarna, icke utgått från någon af dessa senare, hafva undertecknade, som ej kunna annat än ogilla nämnde omdömen, velat låta komma till allmänhetens kännedom.

Elever vid ofvan nämnda läroanstalt.

Med anledning af denna förklaring må det tillåtas att erinra hurusom lärjungarne vid ofvan antydda, *af undertecknad aldrig namngifna läroanstalt*, från början delade sig i tvänne grupper: »elever» och »åhörarinnor», samt att de senare utgjorde mer än $\frac{2}{3}$ af hela antalet.

Att döma af ofvanstående förklaring synas ofvannämnde omdömen företrädesvis uttrycka den bland »åhörarinnorna» rådande stämningen. Möjligen hade det djupt kända behofvet af andeligt ljus alltför högt stegrat anspråken på läraren. Visst är att missträkningen var bitter. Har något af denna bitterhet öfvergått i det uttalade omdömet och gjort det i någon mån orättvist, beder förf:n uppriktigt och ödmjukt om tillgift.

Att omdömet gällde *uteslutande undervisningen*, torde icke af någon opartisk läsare kunna betviflas.

Uppgiften att undervisningen upphört af sig sjelf efter ett års förlopp har förf:n erhållit af en bland *eleverna*. Enligt andra elevers försäkran fortgick den dock något längre, samt upphörde först med lärarens afflyttning från staden. Om således en oriktighet här influtit finner den sin ursäkt i omöjligheten att om den nämnda läroanstalten erhålla annat än *muntliga* uppgifter.

Förf:n till artikeln »Hvad är den svenska qvinnans uppgift med afseende på dagens religiösa stridigheter?».

10. Öppen Talan.

Redaktionen har blifvit anmodad att meddela följande genmälen:

Att den i »Tidskrift för Hemmet» 10:e årg. 6:e häft. in-tagna artikeln: »Hvad är den svenska qvinnans uppgift med afseende på dagens religiösa stridigheter?», uti hvilken uttalas omdömen såväl om en lärare vid en högre läroanstalt för fruntimmer, som ock om de derstädes varande lärjungarna, icke utgått från någon af dessa senare, hafva undertecknade, som ej kunna annat än ogilla nämnde omdömen, velat låta komma till allmänhetens kannedom.

Elever vid ofvan nämnda läroanstalt.

Med anledning af denna förklaring må det tillåtas att erinra hurusom lärjungarne vid ofvan antydda, *af undertecknad aldrig namngifna läroanstalt*, från början delade sig i tvänne grupper: »elever» och »åhörarinnor», samt att de senare utgjorde mer än $\frac{2}{3}$ af hela antalet.

Att döma af ofvanstående förklaring synas ofvannämnde omdömen företrädesvis uttrycka den bland »åhörarinnorna» rådande stämningen. Möjligen hade det djupt kända behovet af andeligt ljus alltför högt stegrat anspråken på läraren. Visst är att missräkningen var bitter. Har något af denna bitterhet öfvergått i det uttalade omdömet och gjort det i någon mån orättvist, beder förf:n uppriktigt och ödmjukt om tillgift.

Att omdömet gällde *uteslutande undervisningen*, torde icke af någon opartisk läsare kunna betvivlas.

Uppgiften att undervisningen upphört af sig sjelf efter ett års förlopp har förf:n erhållit af en bland *eleverna*. Enligt andra elevs försäkran fortgick den dock något längre, samt upphörde först med lärarens afflyttning från staden. Om således en oriktighet här influtit finner den sin ursäkt i omöjligheten att om den nämnda läroanstalten erhålla annat än *muntliga* uppgifter.

Förf:n till artikeln »Hvad är den svenska qvinnans uppgift med afseende på dagens religiösa stridigheter?».

